

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra mediálních studií

Bakalářská práce

2023

Robert Steinwald

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra mediálních studií

**Teorie a výzkum dezinformací v současných mediálních
studiích**

Bakalářská práce

Autor práce: Robert Steinwald

Studijní program: Komunikační studia

Vedoucí práce: Mgr. Jan Podzimek, Ph.D.

Rok obhajoby: 2023

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 1. 10. 2023

Robert Steinwald

Bibliografický záznam

STEINWALD, Robert. Teorie a výzkum dezinformací v současných mediálních studiích. Praha, 2023. 30 s. Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut Komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra Mediálních studií. Vedoucí bakalářské práce Mgr. Jan Podzimek, PhD.

Rozsah práce: 92 895 Znaků

Abstrakt

Dezinformace jsou významným tématem, na něž je v současné době kladena značná pozornost nejen v akademických kruzích, ale i ve veřejné sféře. Důvodem je jejich potenciálně silný a nevyzpytatelný vliv. Navzdory významu tohoto tématu se setkáváme s tím, že sám pojem „dezinformace“ není zcela ustálený a jeho význam se může lišit dle jednotlivých autorů či přístupů. Neliší se však pouze význam ve smyslu formulace definice, ale i vlastnosti a vnitřní struktura a vztah k souvisejícím pojmům, jako jsou fake news, hoaxy, misinformation apod. A právě zmapování rozličných pojetí dezinformací bude výzkumným cílem této bakalářské práce. Materiálem přitom budou teoreticky zaměřené odborné publikace k tématu od různých autorů. Pojem dezinformace však nebude zkoumán jen na sémantické rovině, ale i ve vztahu k sociálnímu prostředí a dění, včetně vztahu k mediální legislativě, regulaci a gramotnosti i k některým tématům, v souvislosti, s kterými se šíří řada dezinformací (např. covid-19). Zohlednění tohoto proběhne na několika studiích a zprávách zaměřených na dezinformace v současné společnosti.

Abstract

Disinformation is an important topic, which is currently receiving considerable attention not only in academic circles, but also in the public sphere. The reason is their potentially strong and unpredictable influence. Despite the importance of this topic, we find that the very concept of "disinformation" is not entirely stable and its meaning may vary according to individual authors or approaches. However, it is not only the meaning in terms of definition, but also the properties and internal structure and the relationship to related concepts such as fake news, hoaxes, misinformation, etc. And it is the mapping of various concepts of disinformation that will be the research goal of this bachelor thesis. The material will be theoretically focused professional publications on the topic from various authors. However, the concept of misinformation will not only be examined on a semantic level, but also in relation to the social environment and events, including the relationship to media legislation, regulation and literacy, as well as to certain topics in connection with which a number of misinformations are spreading (eg covid-19). This will be taken into account in several studies and reports focused on misinformation in today's society.

Klíčová slova

Dezinformace, Výzkum, Misinformace, Definice

Keywords

Disinformation, Research, Misinformation, Definition

Title/název práce

Theory and research of disinformation in contemporary media studies

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval mému vedoucímu práce Mgr. Janu Podzimkovi, Ph.D.

Obsah

I. Úvod.....	2
II. Teoretická část.....	4
1. Obecné definice pojmů.....	4
2. Hrozby spojované s dezinformacemi.....	6
3. Platformy šíření dezinformací.....	8
4. Vybrané medializované události spojené s dezinformacemi v českém prostředí.....	10
4.1 Evropská migrační krize.....	11
4.2 Modrá velryba.....	14
4.3 Prezidentské volby v ČR 2018.....	16
4.4 COVID-19.....	18
4.5 Konflikt na Ukrajině.....	20
5. Legislativa ČR a regulace medií.....	22
6. Instituce a organizace.....	25
6.1. Mezivládní organizace.....	25
6.2. Instituce veřejné správy.....	25
6.3. Soukromé a neziskové organizace.....	26
7. Projekty zaměřené na mediální gramotnost a výchovu.....	29
III. Praktická část – kvalitativní výzkum.....	32
1. Cíl práce.....	32
2. Kvalitativní obsahová analýza.....	33
2. 1. Kvalitativní metoda výzkumu.....	33
2.2. Obsahová analýza.....	34
3. Definice a povaha dezinformací dle jednotlivých pojetí.....	35
3.1. Dle Claire Wardle.....	35
3.2. Dle J. S. Brenna.....	41
3.3. Dle M. Hamelcarse.....	47
3.4. Zhodnocení modelů.....	50
IV. Závěr.....	56
Summary.....	57
Použitá literatura.....	58
Výzkumný vzorek.....	59
Internetové zdroje.....	59

I. Úvod

Tématem mé bakalářské práce je mediálně vědní pojetí dezinformací.

Dezinformace jsou významným tématem, na něž je v současné době kladena značná pozornost nejen v akademických kruzích, ale i ve veřejné sféře. Důvodem je jejich potenciálně silný a nevyzpytatelný vliv. Navzdory významu tohoto tématu se setkáváme s tím, že sám pojem „dezinformace“ není zcela ustálený a jeho význam se může lišit dle jednotlivých autorů či přístupů. Neliší se však pouze význam ve smyslu formulace definice, ale i vlastnosti a vnitřní struktura a vztah k souvisejícím pojmům, jako jsou fake news, hoaxy, misinformation apod. A právě zmapování rozličných pojetí dezinformací bude výzkumným cílem této bakalářské práce. Materiálem přitom budou teoreticky zaměřené odborné publikace k tématu od různých autorů. Pojem dezinformace však nebude zkoumán jen na sémantické rovině, ale i ve vztahu k sociálnímu prostředí a dění, včetně vztahu k mediální legislativě, regulaci a gramotnosti i k některým tématům, v souvislosti, s kterými se šíří řada dezinformací. Zohlednění tohoto proběhne na několika studiích a zprávách zaměřených na dezinformace v současné společnosti.

V první části své bakalářské práce se budu podrobně věnovat hrozbám spojenými s dezinformacemi a různým platformám šíření dezinformací. Pro tyto účely je potřeba krátce vysvětlit základní pojmy, které se v bakalářské práci budou používat.

Důvodem, proč bude nutné začít v teoretické části prezentací dezinformací v mediální a veřejné sféře (namísto definicemi a odbornými akademickými zdroji) je fakt, že v praktické části budu zkoumat právě ony teoretické koncepce a nemohu je tedy podrobněji představit již v úvodu.

Následně budu stručně zmiňovat vybrané mediální kauzy z mediálního prostředí. Půjde o dezinformace, týkající se migrantů během Evropské migrační krize v roce 2015, dále o kauzu „Modrá velryba“, hra pro děti, která po splnění 50 úkolů je dovede k sebevraždě. Zařadím sem také lživé kampaně, které souvisely s prezidentskými volbami v České republice v roce 2018, kdy se občané ve 2. kole prezidentských voleb rozhodovali mezi dvěma velmi silnými kandidáty (Miloš Zeman a Jiří Drahoš). Další mediální drama bylo kolem onemocnění covidu-19, které rozdělovalo společnost na občany, kteří se očkují a kteří se naopak neočkují a vyvrcholilo to i v občanské nepokoje (demonstrace) v letech

2020–2021. A současnosti veřejnost čelí neskutečným dezinformacím ze strany Ruska a proruských aktivistů, které se týkají konfliktu na Ukrajině.

Neopomenu také legislativu ČR, která se týká dezinformací a krátce se zmíním i o institucích a organizacích, k danému tématu.

V závěru teoretické části své bakalářské práce popíši projekty zaměřené na mediální gramotnost a mediální výchovu.

V druhé části, tedy praktické části se zaměřím na kvalitativní výzkum, vysvětlím zde výzkumnou metodu kvalitativní obsahové analýzy a dále se budu věnovat definici pojmu dezinformace a povaze dezinformace. Využiju k tomu vědecké studie a odbornou literaturu k danému tématu.

Ačkoliv byl v tezi přislíbený sémantický rozsah pojmu dezinformace dle C. W. Morrise, nakonec nebyl do práce přidán, protože se nehodil do celkového konceptu zpracování bakalářské práce. Bylo uvažováno o změně C. W. Morrise (Morris, Ch. V.: *Foundations of the Theory of Signs. International Encyclopedia of Unified Science 1. The University of Chicago Press, Chicago - London 1966*) za J. Filipce (Filipec, J.: *Česká synonyma z hlediska stylistiky a lexikologie. Praha 1961*), ale nakonec byl i ten vyřazen ze stejného důvodu.

II. Teoretická část

Protože analýza z několika akademických pojetí fenoménu dezinformací je vlastní náplní praktické části této práce, zaměřím se v této kapitole na pojetí dezinformací z médií a veřejné sféry a na vybrané instituce.

1. Obecné definice pojmů

V této kapitole vysvětlím několik zásadních termínů, které jsou potřeba pro zmapování mediálního prostoru: dezinformace, fake news, hoax.

Dezinformace. „Obecně jakákoliv zkreslená, falešná informace, používaná s cílem ovlivnit jednotlivce i určitou skupinu lidí určitým žádoucím způsobem. Většinou jde především o vzbuzení dobrého či špatného dojmu o nějaké osobě, události, díle, jednání apod. v zájmu polit., ideol. i ryze soukromém. D. je často zaměřena k ovlivnění veřejného mínění.“¹

„Pojem „dezinformace“ znamená šíření záměrně nepravdivých informací, obzvláště pak státními aktéry nebo jejich odnožemi vůči cizímu státu nebo vůči médiím, s cílem ovlivnit rozhodování nebo názory těch, kteří je přijímají.“²

Dezinformace v jiném pojetí definice. „Cílené šíření nepravdivé nebo zavádějící informace, podání nepravdivé informace, zatajení informace nebo utajení její podstatné části, poskytnutí informace vytržené z kontextu nebo spojení pravdivé a nepravdivé informace. Cílem dezinformace je klamat publikum a vyvolávat v něm přesvědčení sloužící prospěchu dezinformátora. Je využívána ve vojenské strategii, politice nebo v neetické reklamě. Morální oprávněnost dezinformace je diskutována tehdy, jestliže je součástí snah jinak morálních, například v boji proti totalitnímu režimu. Jako příklad cílené státní dezinformace lze uvést tvrzení o neškodnosti poruchy v jaderné elektrárně v Černobylu v roce 1986.“³

¹ Sociologická encyklopedie, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Dezinformace>>.

² Centrum proti hybridním hrozbám, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://www.mvcr.cz/chh/clanek/definice-dezinformaci-a-propagandy.aspx>>.

³ JANDOUREK, Jan. *Slovník sociologických pojmů: 610 hesel*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3679-2. s. 231

Fake news. „Fake news (doslovně „falešné zprávy“) jsou žánr tzv. žluté žurnalistiky (bulvární či neetické novinařiny) úmyslně šířící dezinformace či hoaxy za účelem ovlivnit a zmanipulovat příjemce. Doménou fake news v současné době bývají dezinformační weby, sociální sítě, šířeny ale mohou být prostřednictvím všech mediálních platforem.“⁴

Hoax. „Hoax je podvodná, poplašná a hlavně falešná zpráva, kterou někdo záměrně vytvořil. Mezi hoaxy se řadí poplašné zprávy upozorňující na falešné nebezpečí, různé vtipy, urban legends (městské legendy) nebo obyčejné podvody. Hoaxy působí urgentně, obvykle varují před nějakým nebezpečím a taky většinou obsahují výzvu, abys zprávu sdílel dál.“⁵

⁴ Wikipedie, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Fake_news>.

⁵ Buď safe online, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://www.avast.com/cz/besafeonline/blog/co-je-to-hoax-a-proc-se-posila>>.

2. Hrozby spojované s dezinformacemi

Vzhledem k tomu, že u dezinformací může být relativně komplikované, jak jsou definovány, tak se u nich může také lišit způsob, jak se nahlíží na jejich hrozby. Dezinformace mají vliv i na úrovni národní bezpečnosti či ovlivňování celospolečenských nálad. Z výzkumu, který provedl STEM (Středisko empirických výzkumů) vyplynulo, že „76 % Čechů souhlasí, že šíření dezinformací je ohrožením pro bezpečnost České republiky.“⁶

Ministerstvo vnitra ČR, které má CHH (Centrum proti hybridním hrozbám), do kterého dezinformace řadí a řeší je na úrovni vnitřní bezpečnosti. CHH upozorňuje na tyto typy hrozeb:

„Misinformace je nesprávná nebo zavádějící informace, která není šířena ani systematicky, ani úmyslně s cílem ovlivnit rozhodování nebo názory těch, kteří ji přijímají. Ačkoliv se jedná o neutrální jev, mohou misinformace v případech, kdy jsou šířeny ve velkém rozsahu a bez náležité opravy, vést ke stejnému výsledku, jako dezinformace – tedy k přijetí rozhodnutí nebo osvojení názorů na základě nepravdivých informací.“⁷

„Propaganda je obecně definována jako systematické šíření informací a myšlenek, především neobjektivním nebo zavádějícím způsobem, za účelem prosazování nebo podpory politické kauzy nebo názoru.“⁸

Teroristická dezinformační kampaň často nabádá lidi k teroristickým činům. Extrémistická dezinformační kampaň naopak vybízí k páchání trestných činů. Pro-kremelská dezinformační kampaň lidi nabádá k podpoře nedemokratických extremistických postojů a dále způsobuje pocity bezmoci např. vůči systému voleb nebo soudů.⁹

⁶ Středisko empirických výzkumů, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2022-09-08]. Dostupný z WWW: <<https://www.stem.cz/dezinformace-ohrozuj-nasi-bezpecnost-mysli-si-cesi-vetsina-souhlas-i-s-omezovanim-dezinformacnich-zdroju/>>.

⁷ Centrum proti hybridním hrozbám, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://www.mvcr.cz/chh/clanek/definice-dezinformaci-a-propagandy.aspx>>.

⁸ Centrum proti hybridním hrozbám, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://www.mvcr.cz/chh/clanek/definice-dezinformaci-a-propagandy.aspx>>.

⁹ Centrum proti hybridním hrozbám, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2022-09-08]. Dostupný z WWW: <<https://www.mvcr.cz/chh/clanek/definice-dezinformaci-a-propagandy.aspx>>.

CHH vidí velké nebezpečí v dezinformačních kampaních:

„Propaganda a šíření dezinformací jako prostředek informační války je staronovým projevem působení cizí moci, kterou se cizí mocnosti pokouší ovlivňovat stát v oblasti řízení a využívání komunikačních a informačních kanálů nebo technologií, jejichž prostřednictvím působí na veřejné mínění.“¹⁰

¹⁰ Centrum proti hybridním hrozbám, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://www.mvcr.cz/chh/clanek/dezinformacni-kampane.aspx>>.

3. Platformy šíření dezinformací

Dezinformace je možné označit také jako fake news. Vzniká za účelem manipulace, jde většinou o emotivní, skandální či kuriozní informaci, a jejím cílem je se rychle šířit a dostat se z méně známých platforem na mainstreamová média či sociální sítě. Úkolem je přesvědčit člověka, že jde o pravdu, nikoliv o lež. Např. Ruský profesor vynalezl lék na homosexualitu, Trumpa podpořil papež (prezidentské volby v roce 2016), Za protesty může americké velvyslanectví (protesty proti prezidentovi Zemanovi na Albertově 17. 11. 2014 – dostal zde červenou kartu jako při fotbale)¹¹

„Dezinformace (nebo fakenews) se objevují v médiích téměř každý den a k jejich masivnímu rozšíření samozřejmě dopomohl internet a sociální sítě. Běžně jsou zveřejňovány skandály, senzace, zločiny a podvody, zkrátka všechno, co člověka vytrhne ze všednosti dne. Potenciál má vše, co lze podat emotivně.“¹²

Co opravdu napomáhá šířením dezinformací, je samotný internet, a především sociální sítě, kde si uživatelé mohou mezi sebou snadno posílat jakékoliv informace, a to i veřejně za pomoci funkcí, jako je sdílení statusu, kdy takový příspěvek vidí téměř kdokoli, kdo danou osobu sleduje nebo má s ní má něco společného. Díky univerzálnosti sociálních sítí může dezinformacím podlehnout jakákoliv věková generace.¹³

Gregor a Vejvodová s tím spojují problematiku informačních bublin, jak ji nastínil Eli Pariser ve své knize Informační bublina: co před vámi internet skrývá (The Filter Bubble: What the Internet Is Hiding from You). Pojem informační bubliny zavedl v roce 2011. Jde o algoritmy internetových stránek doporučující obsah danému uživateli na základě interakce uživatele. Takové zobrazení pak může uživatele utvrzovat ve svých názorech, i přesto že jemu určený obsah je vybrán jen pro zlomek populace. V těchto izolovaných skupinách pak může dojít k něčemu, co by šlo nazvat konceptem „intelektuální izolace“, kdy jsou uživatelé uzavřeni ve své bublině a mohou propadnout např. konspiračním

¹¹ GREGOR, Miloš ; VEJVODOVÁ, Petra. *Nejlepší kniha o fake news!!!*. 1. vydání. Brno: CPress, 2018. ISBN 978-80-264-1805-4. s. 47 - 49

¹² GREGOR, Miloš ; VEJVODOVÁ, Petra. *Nejlepší kniha o fake news!!!*. 1. vydání. Brno: CPress, 2018. ISBN 978-80-264-1805-4. s. 46

¹³ GREGOR, Miloš ; VEJVODOVÁ, Petra. *Nejlepší kniha o fake news!!!*. 1. vydání. Brno: CPress, 2018. ISBN 978-80-264-1805-4. s. 53

teoriím.¹⁴

¹⁴ GREGOR, Miloš ; VEJVODOVÁ, Petra. *Nejlepší kniha o fake news!!!*. 1. vydání. Brno: CPress, 2018. ISBN 978-80-264-1805-4. s. 113

4. Vybrané medializované události spojené s dezinformacemi v českém prostředí

Dezinformace se staly v posledních letech stále větším problémem v českém i celosvětovém prostředí. Tyto nepravdivé informace mohou mít vážné dopady na společnost, například mohou ovlivňovat veřejné mínění, vyvolávat konflikty nebo ohrožovat zdraví lidí. Na vybrané medializované události spojené s dezinformacemi v českém prostředí se zaměřuji, protože na tomto pozadí chci prozkoumat, jak se na dezinformace koukají média, veřejnost a vybrané instituce a jaké je jejich akademické pojetí. Tyto události lze rozdělit na několik témat, jako jsou dezinformace ohledně pandemie COVID-19, fake news týkající se politických stran a voleb nebo konspirační teorie. Přehled těchto událostí a způsob, jakým se s nimi média vypořádala, nám pomohou lépe pochopit, jak dezinformace ovlivňují společnost a jak s nimi můžeme bojovat.

V souvislosti s dezinformacemi v médiích je také důležité uvědomit si, kdo média vlastní. Vlastník může také kontrolovat obsah. Vláda, jako vrcholný orgán výkonné moci, má moc výkonnou a tedy vládne.

K zamezení vlivu vlády na média slouží institut veřejnoprávních médií, který se liší tím, že mají financování zajištěné z koncesionářských poplatků, které jsou dány zákonem, a není možné vytvářet nepřímé tlaky skrz přidělování financí v rámci kapitol státního rozpočtu. Institut veřejnoprávních médií znamená ochranné prvky, ale i tak nedává jistotu, že mediální obsah není zmanipulovaný tím, kdo média vlastní. Proto jsou ještě zřízeny orgány pro kontrolu etického počínání a hospodaření veřejnoprávních médií.

U státních médií se média platí ze státního rozpočtu, média jsou pod přímou kontrolou státu a často jsou pak využívána k propagandě (Čína, Kuba).¹⁵

„Velký význam mají nezávislé neziskové skupiny i veřejnoprávní média a jednotlivci, kteří dezinformace vyvracejí a jejichž práce je veřejně dostupná. Namátkou server Nelež, jehož cílem je "omezit šíření dezinformací v online prostoru. Upozorňují zadavatele reklamy, že se jejich komunikace může vyskytovat v negativním kontextu a ohrozit tak reputaci

¹⁵ Jeden svět na školách, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://www.jsns.cz/projekty/medialni-vzdelavani/bulletin-medialni-vzdelavani/ceska-medialni-krajina/4.-dil-soukroma-media>>.

samotné značky". Čeští elfové, bojovníci proti dezinformacím na českém internetu. Ověřovna iRozhlasu, která se snaží vysvětlovat a ověřovat nepravdivé informace, polopravdy nebo překroucená fakta, a další. Tak vypadá stavění informací proti dezinformacím, má to nezastupitelnou hodnotu.“¹⁶

4.1 Evropská migrační krize

V roce 2015 došlo na území evropské unie k rekordnímu počtu žádostí o azyl, o který požádalo přes 1.3 milionu žadatelů.¹⁷ V roce 2015 většina žadatelů o azyl pocházela ze Sýrie (přes 378 tisíc osob, v roce 2013, 49 tisíc osob), Afghánistánu (přes 193 tisíc osob, v roce 2013, 23 tisíc osob) a Iráku (přes 127 tisíc osob, v roce 2013, 9 tisíc osob).¹⁸

Rychlý růst migrace způsobilo tzv. Arabské jaro, které začalo již v roce 2011, kdy došlo k zahájení několika protestů na území arabských států.

Evropa tehdy čelila velkému přílivu migrantů, kdy statisíce lidí prchali před válkou a bídou a cestovali do Evropy, aby zde našli bezpečí a lepší život. Zatímco EU hledala nejvhodnější řešení bezprecedentního nárůstu migrace, poslanci EP prosazovali vytvoření spravedlivého azylového systému.¹⁹

Evropská migrační krize byla jednou z nejvýznamnějších medializovaných událostí v posledních letech, která se dotýkala nejenom Evropy, ale i celého světa. Krize, která vyvrcholila v roce 2015, přinesla do Evropy obrovský počet uprchlíků a migrantů, kteří utíkali před válečným konfliktem v Sýrii a dalších zemích Blízkého východu a Afriky. Mnoho těchto lidí se pokoušelo dostat do Evropy přes Středozemní moře, přičemž mnozí z nich zahynuli při plavbě v nebezpečných podmínkách.

Tento příliv uprchlíků a migrantů vyvolal v Evropě obavy a rozpaky ohledně toho, jak se s těmito lidmi zacházet a jakou roli by měla hrát Evropská unie v jejich přijímání a integraci. Krize také vedla k politickým konfliktům mezi zeměmi EU a k růstu populistických a

¹⁶ Fendrych, Martin. 2023. "Zbrání proti dezinformacím jsou informace. Kvalitní, nezblblá média, neziskovky a my" nazory.aktualne.cz. 10.1.2023. <https://nazory.aktualne.cz/komentare/zbrani-proti-dezinformacim-jsou-informace/r~4bfd407a8f7311edba63ac1f6b220ee8/>

¹⁷ Pew Research Center, Number of Refugees to Europe Surges to Record 1.3 Million in 2015, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2022-10-15]. Dostupný z WWW: https://www.pewresearch.org/global/2016/08/02/number-of-refugees-to-europe-surges-to-record-1-3-million-in-2015/pgm_2016-08-02_europe-asylum-01/.

¹⁸ Pew Research Center, Number of asylum seekers from Syria, Afghanistan and Iraq more than quadrupled between 2013 and 2015, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2022-15-11]. Dostupný z WWW: https://www.pewresearch.org/global/2016/08/02/number-of-refugees-to-europe-surges-to-record-1-3-million-in-2015/pgm_2016-08-02_europe-asylum-04/.

¹⁹ Evropský Parlament, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <https://www.europarl.europa.eu/czechia/cs/migrace>.

nacionalistických hnutí, které se stavěly proti přijímání uprchlíků a migrantů.

V reakci na tuto krizi vzniklo mnoho dezinformací a fake news, které se snažily využít situace k šíření nenávisti a strachu vůči uprchlíkům a migrantům. Tyto dezinformace se objevovaly v médiích, sociálních sítích a politických debatách a často vedly k šíření xenofobie a násilí vůči uprchlíkům a migrantům.

Celá situace kolem migrační krize ukázala, jak dezinformace a fake news mohou ovlivňovat veřejné mínění a politickou situaci a jak důležité je, aby média i veřejnost byly kritické a informované.

Krize, strach z neznámého a prostor pro spekulace jsou základní předpoklady pro snadné masové šíření dezinformací. Platilo to při migrační krizi a platilo to i později při pandemii koronaviru. Autoři dezinformací proto obě témata v uplynulých letech kombinovali. Virus měl podle nich sloužit jako záminka pro další uprchlickou vlnu a imigranti ho zároveň údajně šířili po Evropě. Migrační vlnu tvořili konkrétní lidé hledající lepší podmínky pro život. Putovali z jednoho místa na druhé kvůli válkám nebo jiným ekonomickým, sociálním či environmentálním důvodům. Řešení bylo především sociálního či politického rázu: kontrolovaná migrace, úspěšná integrace imigrantů do společnosti v cílových zemích či naopak pomoc přímo v místě, odkud odcházeli.²⁰

Jako příklad konkrétního hoaxu slouží tento, který odkazuje na nový uprchlický tábor v pražské Tróji, vytvořený díky Pirátské straně.

„Nový uprchlický tábor v Praze díky Pirátům. Všechna naše média o tom samozřejmě mlčí. A v Praze je mnoho obecních bytů, které jsou po tom, co jejich obyvatelé zemřeli, prázdné, ale oficiálně nejsou pro české občanyk dispozici, dostanou je, samozřejmě zdarma, imigranti, pokud se rozhodnou tu zůstat! (neoficiální informace od jednoho z úředníků pražského magistrátu). Jen tak namátkou drobnost aby i nerozhodnutí a zabeďnělí ovčané věděli koho volit. !! Obohaceniííí jako dárek naší pravice !!! Je třeba to urychleně šířit neboť v Praze už Hřibovci zase zvedají hlavu. Díky Pirátům je v Praze vybudován nový uprchlický tábor. Ve zprávách TV o tom ani muk. Tak do Troji se už asi nepodíváme. Co to máme za politiky? Za panování Pirátů na pražském magistrátu se buduje v Praze tábor pro běžence, který je umístěn v sousedství Loděnice Trója! Tábor bude poskytovat imigrantům dostatečný prostor pro ubytování i volné aktivity. Za zmínku stojí připomenout, že v dosahu pěší chůze je obnovovaná Trojská lávka, která nasměruje zájemce do nově renovovaného parku Stromovka. Park jistě poskytne "vyžití" všem podle zvyklostí z jejich opuštěných afrických a asijských domovů! Tam bude bordel. Na to těm primitivům stačí pár hodin, aby to tam zdevastovali. TAKŽE U VOLEB NA TO VZPOMEŇTE...“²¹

²⁰ HlídacíPes, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://hlidacipes.org/uprchliky-vystridal-u-dezinformatoru-covid-migrace-se-znovu-bude-hodit-az-zabere-ockovani/>>.

²¹ HOAX, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://www.hoax.cz/hoax/novy-uprchlicky-tabor-v-praze-diky-piratum/>>.

Obrázek 1 Údajný uprchlický tábor, ve skutečnosti stany na zahradní slavnosti

Další příklad hoaxu, který se objevil na Facebooku v červenci roku 2015. Hodně uživatelů zprávu sdíleli a posílali dál.

„Lidéřovice, Dačicko, 15.7. 2015. Skupina arabských "uprchlíků" bezdůvodně podřezalo veškerá hospodářská zvířata u našeho souseda, drobného zemědělce. Přežil pouze kůň, který byl bezpečně zavřený. Po policejní akci s termovizemi jich bylo deset pochyťáno, dalších cca 80 bylo dopadeno v okolí Starého města pod Landštejnem. Tam dokonce zabrali obydlí dům. Sdělovací prostředky o tom samozřejmě mlčí.“²²

Další příklad z nepřeberného množství hoaxů lze uvést svědectví zdravotní sestry pracující v Německu, z roku 2015.

„TOHLE SI VŠICHNI PŘEČTĚTE AŽ DO KONCE.....

Včera jsme měli v nemocnici poradu, situace jak u nás, tak i v dalších nemocnicích v Mnichově je neudržitelná. Pohotovost na klinikách nezvládá a tak vše začínají posílat do nemocnic. Řada muslimů odmítá k ošetření ženský personál a MY ženy zas říkáme, že mezi ty zvířata zvláště z Afriky, nepůjdeme. Vztahy mezi personálem a imigranty začínají být stále horší a horší, od minulého víkendu musí s imigranty chodit do nemocnice policajti se psy. Řada uprchlíků má AIDS, syfilis, otevřenou TBC a spousty exotických nemocí, co v Evropě neznáme a neumíme léčit. Pokud dostanou recept, tak v lékárně zjistí, že musí vše zaplatit hotově. Dochází tam k neuvěřitelným výstupům zvláště, když se jedná o léky pro děti. Děti nechávají personálu v lékárnách se slovy: " tak si je zde vyléčte sami." Takže policie už nehlídá jenom kliniky a nemocnice, ale už i velké lékárny. Na poradě jsme otevřeně říkali, kde jsou ti, co je vítali do TV kamer s transparenty na nádraží? Ano, hranice se sice zatím zavřely, ale milion už tu je a rozhodně se jich nezabavíme. Doteď byla v celém Německu nezaměstnanost 2,2 mil., teď bude nejméně 3,5 mil. Většina těchto lidí je naprosto nezaměstnatelná. Těch lidí se vzděláním je úplně minimum, navíc jejich ženy většinou vůbec nepracují. Odhaduji, že každá desátá je těhotná, stovky tisíc z nich přinesli s sebou kojence a malé děti do 6 let naprosto zbídačelé a zanedbané. Pokud to bude pokračovat a Německo znovu otevře hranice, tak jedu domů, za takové situace mě zde nikdo neudrží ani plat 2x větší než u nás. Já jsem jela do Německa, ne do Afriky ani na Blízký východ. Sám profesor našeho oddělení nám říkal, že je mu smutno, když zde vidí uklízečku, co tu za 800 Euro uklízí už léta každý den a pak zde potkává na chodbách mladé kluky, co jen čekají s nataženou rukou, vše chtějí zdarma, když to nedostanou, začnou dělat bordel. Tohle opravdu nemám zapotřebí. Ale zase se bojím, když se vrátím, aby to nebylo za nějaký čas úplně stejné u nás. Oni totiž když to nezvládají Němci se svou povahou, tak u nás by to byl totální chaos. Nikdo, kdo s nimi nepřišel do styku, neví, co jsou zejména uprchlíci z Afriky za zvířata a jak si muslimové vyskakují na zdejší personál ohledně svého náboženství. Ještě stále nemá zdejší personál nemoci, které si sem přivezli, ale při takovém množství stovek pacientů každý den, je to jen otázka času. V nemocnici v Porýní napadli nožema imigranti personál, když tam předali 8 měsíců staré dítě na pokraji smrti, které tahali přes půl Evropy 3 měsíce. Dítě za dva dny

²² HOAX, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <https://www.hoax.cz/hoax/arabsti-uprchlici-podrezali-na-dacicku-hospodarska-zvirata/>.

zemřelo, přestože mu byla poskytnuta špičková péče na jedné z nejlepších dětských klinik v Německu. Lékař musel být operován a dvě sestry leží na jednotce intenzivní péče. Nikdo z nich nebyl potrestán. Ve zdejších tisku se o tom nesmí psát, takže to víme prostřednictvím emailové pošty. Co by se asi stalo Němci, kdyby pobodal doktora a sestry nožem? Nebo kdyby chrstnul sestře do obličeje svou syfilní moč a ohrozil jí nakažením? Minimálně by šel okamžitě do vězení a později k soudu. U těchto lidí se zatím nic neděje. A tak se ptám: Kde jsou ti vítači a přijímači na nádražích? Pěkně doma si užívají své vydělané peníze z neziskovek a těší se na další vlaky a svůj další příjem za akce "vítání na nádražích". Všechny tyto vítače bych nahnala nejprve k nám do nemocnice na akutní příjem jako lapiduchy a potom do jedné budovy k imigrantům a ať se tam o ně starají. Bez ozbrojené policie, bez policejních psů, které jsou dnes v každé nemocnici zde v Bavorsku a bez zdravotního personálu.“²³

Poslední příklad je hoax, který zaspamoval i inzertní server v prosinci 2015, týkal se smyšleného znásilnění dětí, velmi citlivé téma a veřejnost byla velmi silně pobouřena. K nepřehlédnutí byl i fakt, že celý text byl psán velkými písmeny a upoutával tak nežádoucí pozornost. Jako spouštěč tohoto hoaxu byl zřejmě fakt, že v obci Králíky probíhala v roce 2015 jednání s místní samosprávou o možném zřízení rezervního pobytového střediska s kapacitou cca 100 lůžek. Zřízení tohoto zařízení bylo nakonec odloženo.

„POZOR - V KOSTELCI NAD ORLICÍ JSOU UBYTOVANÍ UPRCHLÍCI, KTERÍ MAJÍ VOLNÝ POHYB. JIŽ ZNÁSILNILI 2 MALÉ HOLČÍČKY. TY JSOU NA PSYCHIATRII. TELEVIZE VŠE NATOČILA, ALE NESMÍ TO ODVYSÍLAT. POLICIE ZAKÁZALA VŠEM O TOM MLUVIT. CHTĚJÍ DALŠÍCH 600 UPRCHLÍKŮ UBYTOVAT V KRÁLÍKÁCH. PROSÍM ŠÍRTE TO MEZI LIDI, NESMÍ SE TO DOPUSTIT!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!“²⁴

4.2 Modrá velryba

Internetem se v dubnu roku 2017 šířila smrtící hra Modrá velryba, která provokovala děti k úkolům, které je měly navést k sebevraždě. Z Ruska se přes sociální sítě dostala i do ČR. International Business Times tvrdila, že hra má již 133 obětí v Rusku a okolí.

„Sinij kit, tedy modrá velryba, je také známá jako Tinkij dom (Tichý dům), Morje kitov (Moře velryb) či Razbudi mňa v 4:20 (Vzbuď mě ve 4:20). Název je odvozen právě od úmrtí modrých velryb (plejtváků obrovských), které páchají sebevraždy tím, že se vrhají na pláž a to i v masivním počtu.“²⁵

Potencionální hráče, kontaktuje tzv. kurátor (zadavatel úkolů). Každý den zadá hráči úkol a pak chce důkaz, že zadání splnil. Pokud hráč úkol nesplnil nebo už nechce hrát, zadavatel začne okamžitě vyhrožovat, že ublíží jeho rodině. Některým hráčům prý takto poslali

²³ HOAX, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW:

<<https://www.hoax.cz/hoax/svedectvi-zdravotni-sestry-pracujici-v-nemecke-nemocnici/>>.

²⁴ HOAX, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW:

<<https://www.hoax.cz/hoax/uprchlici-v-kostelci-znasilnili-holcicky/>>.

²⁵ Echo24, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW:

<<https://echo24.cz/a/w5vg6/modra-velryba-co-stoji-za-hrou-jake-ukoly-vedou-deti-k-sebevrazde>>.

fotografie jejich rodiny vyfocené někde na veřejnosti, aby se hráči báli a nepřestali hrát.

Na internetu se pak šířil přesný seznam 50 úkolů zadaných kurátorem. Jejich pravost nebyla potvrzená. O existenci hry má také pochyby vedoucí projektu E-bezpečí z Univerzity Palackého v Olomouci Kamil Kopecký. Myslí si, že je to hoax, který má zvednout návštěvnost konkrétní komunity na webu, kde se o informaci psalo.²⁶

„Úkoly Modré velryby

1. Vyřezat si „F57“ na ruku, poté vyfotit a poslat kurátorovi
2. Probudit se ve 4:20 a sledovat psychedelická a strašidelná videa, která kurátor pošle
3. Pořezat se na ruce podél žil, ale ne příliš hluboko a stačí 3x, poté vyfotit a poslat kurátorovi
4. Nakreslit velrybu na kus papír, vyfotit a poslat kurátorovi
5. Jestli jste připraveni „stát se velrybou“, vyřezejte „ANO“ na noze. Pokud ne, pořezejte se několikrát (jako potrestání)
6. Úkol se šifrou
7. Vyřezat si „f40“ na ruku, poté vyfotit a poslat kurátorovi
8. Napsat „#i_am_whale“ do statusu na sociální síti VKontakte
9. Překonat svůj vlastní strach
10. Probudit se ve 4:20 a jít na střechnu (čím vyšší, tím lepší)
11. Vyřezat si na ruku velrybu, poté vyfotit a poslat kurátorovi
12. Sledovat psychedelická a hororová videa celý den
13. Poslouchat hudbu, kterou „oni“ (kurátoři) pošlou
14. Pořezat si rty
15. Mnohokrát se bodat jehlou do ruky
16. Udělat si něco bolestivého, udělat si zle
17. Jít na nejvyšší střechnu, kterou najdete a stát chvíli na okraji
18. Jít na most a stát na okraji
19. Vylézt na jeřáb, či se alespoň pokusit
20. Kurátor si ověří, zda jste důvěryhodní
21. Hovor s „velrybou“ (Jiný hráč jako vy nebo kurátor) na Skype
22. Jít na střechnu a sedět na okraji s nohama plandajícími z okraje
23. Další úkol s šifrou
24. Tajný úkol
25. Setkání s „velrybou“
26. Kurátor Vám řekne datum Vaší smrti, které přijmete
27. Probudit se ve 4:20, sledovat hororová videa a hudbu, kterou „oni“ zašlou
28. Celý den s nikým nemluvit
29. Učinit přísahu, že jste „velryba“
- 30-49. Každý den vstávat ve 4:20, sledovat hororová videa, poslouchat hudbu, kterou „oni“ zašlou, každý den se jednou říznout kdekoli na těle, mluvit s „velrybou“
50. Skočít z budovy a vzít si život“²⁷

Tento fenomén vyvolal velkou pozornost a obavy v médiích i mezi rodiči a pedagogy, kteří se obávali, že děti a mladí lidé by mohli být pod vlivem této hry ohroženi. Policie i různé organizace prováděly kampaně, které měly upozornit na nebezpečí této hry a vyzývaly mladé lidi k opatrnosti a k tomu, aby byli kritičtí k informacím, které dostávají online.

²⁶ Echo24, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://echo24.cz/a/w5vg6/modra-velryba-co-stoji-za-hrou-jake-ukoly-vedou-deti-k-sebevrazde>>.

²⁷ Echo24, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://echo24.cz/a/w5vg6/modra-velryba-co-stoji-za-hrou-jake-ukoly-vedou-deti-k-sebevrazde>>.

V některých zemích byly dokonce zablokovány webové stránky a sociální sítě, které byly spojovány s touto hrou.

Celkově lze říci, že Modrá velryba ukázala, jak mohou nové technologie a sociální sítě přinášet nová rizika pro mladé lidi a společnost jako celek. Je důležité, aby rodiče, učitelé a odborníci na online kulturu pracovali společně na prevenci rizikového chování na internetu a aby se mladí lidé učili kriticky posuzovat informace, které jim na internetu přicházejí.

4.3 Prezidentské volby v ČR 2018

Prezidentské volby v ČR v roce 2018 proběhly ve druhém kole mezi dvěma kandidáty. Milošem Zemanem a Jiřím Drahošem. Oba velmi silní kandidáti, oba měli velmi silné podporovatele a samozřejmostí byla bohužel i velmi agresivní volební kampaň plná manipulací a lží. Během prezidentských voleb se objevilo několik dezinformací a falešných zpráv, které mohly ovlivnit názory voličů. Některé z nich se týkaly kandidátů samotných, zatímco jiné byly zaměřeny na celkový průběh voleb.

Jednou z nejvýraznějších dezinformací byla informace o údajném plánovaném masovém podvodu s hlasovacími lístky v zahraničí. Tento podvod měl být údajně organizován současnou vládou a měl být zaměřen na podporu určitého kandidáta. Tato informace se šířila prostřednictvím sociálních médií a neověřených zdrojů a byla rychle rozšířena mezi veřejností. Nicméně neexistovala žádná důkazová podpora této dezinformace a byla později vyvrácena.

Dezinformace, které se týkaly kandidáta Jiřího Drahoše: označovaly ho za německého agenta a údajně měl podepsat dokumenty o odevzdání části českého území Německu. Tyto informace byly nepravdivé a měly za cíl diskreditovat kandidáta. Jiná dezinformace se týkala jeho spolupráce s STB. Další mystifikace byly plné různých údajných dokumentů, s obviněním ze sexuální úchytky (obtěžování malých chlapců), z kradení patentů svým kolegů, vítání uprchlíků atd. Zprávy se šíří především z dezinformačních prokremelských webů. Za Drahoše se postavila Učená společnost České republiky. Dalším faktem bylo, že Jiří Drahoš prokazatelně s StB nikdy nespolečně pracoval, nebyl na něj veden jakýkoli spis. Má negativní lustrační osvědčení a jakékoli napojení Jiřího Drahoše na StB odmítá i

Centrum pro studium totalitních režimů a Archiv bezpečnostních složek.²⁸²⁹

Další příspěvek o Drahošovi se týká jeho členství v Římském klubu nebo příslušnosti k zednářům. O Římském klubu se píše jako o spolku, který „může za mezinárodní spiknutí a je součástí plánu na Nový světový řád“. Web PoPravdě.cz k tomu uvádí, že jméno Drahoše se v souvislosti s touto organizací objevilo naposledy v roce 2008. „Paradoxní je, že zakládajícím členem byl Miloš Zeman,“ píše se na stránce.³⁰

Dezinformace, které se týkaly kandidáta Miloše Zemana: byl označován za podporovatele Ruska a údajně dostával finanční podporu z Ruska. Tyto informace byly rovněž nepravdivé a měly za cíl diskreditovat kandidáta. Novinář Jindřich Šídlo ve vtipu uvedl, že si příznivci Miloše Zemana mohou v prvním kole ušetřit cestu do volebních místností, protože úřadující prezident postupuje automaticky do druhého kola. Tento vtíp ale vzalo dost lidí vážně, takže ho oficiálně muselo vyvracet ministerstvo vnitra ČR.³¹

Spekulace o současném prezidentovi Miloši Zemanovi se týkaly zejména jeho zdraví. Trpí cukrovkou a neuropatií, a tak se začala šířit informace, že má před plánovanou amputací nohy. Další zaručená informace tvrdila, že má rakovinu a zbývá mu 7 měsíců života – toto vyvracel jeho lékař atd.

Celkově lze říci, že dezinformace během prezidentských voleb mohly ovlivnit názory voličů, ale určitě nebyly jediným rozhodujícím faktorem výsledku voleb. Svůj vliv měly i předvolební debaty obou kandidátů v médiích atd.

Volby nakonec vyhrál Miloš Zeman, který získal 51,37 % hlasů ve druhém kole. Tyto volby se staly předmětem debaty ohledně kvality a objektivity mediálního pokrytí volební kampaně, přičemž někteří novináři a komentátoři tvrdili, že mediální prostor byl příliš zkreslen ve prospěch jednoho kandidáta na úkor ostatních.³²

²⁸ Reflex, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW:

<<https://www.reflex.cz/clanek/volby-prezidentske-volby-prezidentske-volby-2018/84437/4-nejvetsi-dezinformace-u-voleb-drahos-a-stb-zemanuv-automaticky-postup-a-jak-je-to-doopravdy.html>>.

²⁹ Česká televize, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW:

<<https://ct24.ceskatelevize.cz/media/2364862-prezidentske-volby-provazeji-dezinformace-o-drahosovi-i-zemanovi-tykaji-se-uprchliku>>.

³⁰ Česká televize, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW:

<<https://ct24.ceskatelevize.cz/media/2364862-prezidentske-volby-provazeji-dezinformace-o-drahosovi-i-zemanovi-tykaji-se-uprchliku>>.

³¹ Reflex, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW:

<<https://www.reflex.cz/clanek/volby-prezidentske-volby-prezidentske-volby-2018/84437/4-nejvetsi-dezinformace-u-voleb-drahos-a-stb-zemanuv-automaticky-postup-a-jak-je-to-doopravdy.html>>.

³² Český rozhlas, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW:

<<https://www.irozhlas.cz/volby/prezidentske-volby-2018>>.

4.4 COVID-19

COVID-19 (koronavirus) je pandemické onemocnění způsobené novým typem koronaviru, který se poprvé objevil v čínském městě Wuhan v prosinci 2019. Od té doby se rychle rozšířil po celém světě a výrazně ovlivnil naše životy.

Od března 2020 se COVID-19 stal dominantním tématem ve světových médiích. Zpravodajské kanály a sociální sítě byly plné informací o počtu nakažených, počtu úmrtí a opatřeních, která byla přijata k omezení šíření viru. Pandemie měla také vliv na hospodářství a mezinárodní vztahy. Dezinformace o COVID-19 byly široce rozšířené a měly vliv na různé oblasti, včetně zdraví, ekonomiky a politiky. Některé z nejrozšířenějších dezinformací jsou:

1. COVID-19 není skutečný nebo je to jen chřipka. Fakt: toto tvrzení je nepravdivé, COVID-19 je vážné onemocnění způsobené koronavirem.
2. Respirátory nejsou účinné nebo jsou dokonce škodlivé. Fakt: vědecké důkazy ukazují, že nošení respirátorů je účinné při snižování šíření viru.
3. 5G sítě způsobují COVID-19. Fakt: toto tvrzení nemá vědecké opodstatnění a není podloženo důkazy.
4. COVID-19 byl vytvořen uměle v laboratoři. To je jedna z nejrozšířenějších dezinformací o původu viru. Vědecké důkazy ukazují, že virus pochází z přirozeného zdroje, ovšem jiné ukazují opak. Tady nám spíše ukáže čas, co je fakt.
5. Léčba onemocnění COVID-19. Existuje mnoho dezinformací týkajících se léčby COVID-19, například, že hydroxychlorochin je účinný lék. Vědecké studie však neukazují významný vliv na zlepšení zdraví pacientů.

Je důležité být obezřetní při přijímání informací o COVID-19 a ověřovat si pravdivost zdrojů. Vědecké informace jsou k dispozici prostřednictvím vědeckých institucí, jako jsou Světová zdravotnická organizace (WHO) a Centers for Disease Control and Prevention (CDC).

Na FB se v červnu 2020 objevil hoax a byl velmi rychle šířen dál.

„FB přítel z Anglie byl na testech na COVID 19 asi cca. před měsícem. Dlouho ho pak bolel nos a občas se mu zničeho noc pustila krev z nosu. Z té nosní dírky, kde mu dělali takzvaný - stěr. A jednou, když se u televize šťoural v nosu...si vytáhnul - tohle. Nejdříve nevěděl co to je. Pak si vzal lupu a skoro mu spadla sánka. Hádejte co to je? Nevíte? Tak já vám to povím. Tento nanočip vám při takzvaných testech školený zdravotník strčí hluboko do nosu tou dlouhou tyčinkou, co vás až napne. A narve vám nanočip do sliznice. Ten se tam uchytí a pak přes aplikaci v MT-čku podává o vás informace všeho druhu. Bohužel tato testovací vzorka dost často z nosu vypadne, proto je nutné takzvané testy na COVID19 opakovat. Už chápete proč vám tvrdí že test platí jenom 4 dny? Čím máte totiž v nosu víc nanočipů, tím je to pro testování objektu - teda vás - lepší. Na podzim je už připraven nanočip další generace ve vakcíně. A toho se už

nezbavíte. Dle informací do vývoje tohoto prvního nanočipu co se lepí na sliznici investoval Bill Gates 20 mil. USD a do nanočipu druhé a třetí generace (ve vakcinně a pod kuži jenom 400 mil USD). Následovat pak bude poslední čip a to bude ten podkožní...bude to totální zichr...mít nejméně 3 čipy v těle je pojistka, kdyby jste si ten podkožní chtěli nedejbože odstranit. Ten v nosu a z vakciny vás spolehlivě...práskne.“³³

V listopadu 2020 se pak objevil další hoax, opět měl nesmírnou popularitu, byl šířen i v ústní podobě na protivládních demonstracích antivaxerů. Týkal se ceny za lůžko pro pacienta s covidem a s infarktem. Faktem ale je, že příčina úmrtí nemá vliv na výši úhrady, jak uvedl tiskový mluvčí VZP ČR, Vlastimil Sršeň.

„Když se v nemocnici léčí pacient na infarkt myokardu s detekovaným koronavirem, proplácí pojišťovna za lůžko s infarktem 2.300 Kč denně, za lůžko s covid pacientem 60.000 Kč. Jaká bude příčina úmrtí pacienta v úmrtním listě?“³⁴

V květnu 2020 pak další hoax hlásá o finančním bonusu pro pozůstalé po zemřelých na Covid 19. Nesmyslný text s mnoha pravopisnými chybami, které nasvědčují o pochybném původu. Jako zdroj je uvedený "dobrý přítel neznámého autora". Nesmysl ve zprávě je i vyzvedávání těl na patologii. To ve skutečnosti zajišťuje pohřební služba. V ČR i v Německu.

„Máte rádi přátelé informace z "první ruky?" Tak dobře a pozorně - poslouchejte! Dobrý přítel z Berlína mi dnes psal, že jeho žena dělá na patologii v nemocnici. A dějí se tam velice prazvláštní věci! Když totiž přijdou pozůstalí převzít "tělo neboštika", lékař jim kromě jiného navrhne, že když podepíší papíry se souhlasem akceptace, že jejich mrtvý příbuzný zemřel na COVID 19, dostanou k pohřbu od státu finanční bonus kolem 6 000 Eur. Když jsem se ho ptal, proč se této "podvodní aktivitu" účastní samotný lékařský personál, dostal jsem odpověď, že ze strachu o místo. A za mlčení pak, za každý kladně "dohodnutý" případ koronaviru - dostane lékař "bonus" 1600 Eur a personál 500 Eur - k platu! Při si takto vláda hledá spoluvinníky, kteří by v případě hromadných žalob na podvod jménem "koronaviru" - svěčili u soudu ve prospěch - státu. Samozřejmě všechny takto potvrzené oběti mají zajištěnou - zdarma kremaci, kterou taky hradí - stát. Tak že, žádná možnost dodatečné pitvy na ověření na co pacient zemřel - neexistuje! Tomu se říká přátelé výborně fungující "mafíánský stát" jménem Evropská unie. Skrátka - hnus!!!“³⁵

Celkově lze říci, že COVID-19 byl jednou z největších a nejvýznamnějších medializovaných událostí posledních let, která měla vliv na mnoho oblastí našich životů a která si vyžádala obrovskou pozornost médií. Tyto dezinformace a konspirační teorie mohly mít vážné důsledky pro veřejné zdraví a mohly ovlivnit chování lidí, jako bylo odmítání vakcín, nedodržování preventivních opatření nebo následování nebezpečných "léčebných" postupů. Je důležité věřit vědeckým důkazům a vyhýbat se šíření dezinformací.

³³ HOAX, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://www.hoax.cz/hoax/cip-v-nose-po-testech-na-covid-19/>>.

³⁴ HOAX, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://www.hoax.cz/hoax/cena-za-luzko-pro-pacienta-s-infarktem-a-covidem/>>.

³⁵ HOAX, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://www.hoax.cz/hoax/financni-bonus-pro-pozustale-po-zemrelych-na-covid-19/>>.

4.5 Konflikt na Ukrajině

Konflikt na Ukrajině je medializovanou událostí, která se odehrává od roku 2014 a je spojena s několika faktory, včetně etnických, politických a strategických zájmů. Konflikt začal, když ruské ozbrojené síly anektovaly Krym a podporovaly povstalecké skupiny na východě Ukrajiny. Ukrajina a mnoho západních zemí obvinily Rusko z agresivního chování a podpory separatistů, což vedlo k mezinárodnímu napětí a sankcím proti Rusku. Mediální pokrytí konfliktu na Ukrajině zahrnuje mnoho aspektů, včetně bojů na východě Ukrajiny, humanitárních dopadů, diplomatických rozhovorů a mezinárodních reakcí na situaci. Média zpravidla informují o vývoji situace na frontové linii, zahrnují názory politických představitelů, analyzují důsledky konfliktu pro Ukrajinu a zbytek světa a informují o humanitárních dopadech. V souvislosti s konfliktem na Ukrajině se také objevily různé dezinformace a propagandistické zprávy, zejména ze strany Ruska. Jedním z nejvýznamnějších příkladů byla propagace falešné zprávy, že ukrajinské ozbrojené síly bojují proti civilistům na východě Ukrajiny, což se později ukázalo jako nepravdivé. Dále se šířily i různé teorie spiknutí a dezinformace o údajné podpoře západních zemí pro ukrajinskou vládu. Mezi dezinformacemi týkajícími se konfliktu na Ukrajině patří například tvrzení o údajném plánovaném genocidě na ruskojazyčné menšině v západní části Ukrajiny, což bylo šířeno ruskou propagandou a některými proruskými webovými stránkami. Další dezinformace se týkaly údajného zapojení zahraničních vojáků na straně ukrajinské armády, a naopak údajné přítomnosti ruských vojáků v Donbasu, což ruská vláda dlouho popírala. Také se objevily falešné zprávy o údajném útoku Ukrajiny na ruskou ambasádu v Kyjevě, které se později ukázaly jako zcela nepravdivé. Tyto dezinformace měly za cíl oslabit mezinárodní podporu pro ukrajinskou vládu a posílit ruskou propagandu.³⁶

Jako příklad hoaxy z ledna roku 2023 lze uvést smyšlenou citaci generála Petra Pavla (v té době kandidáta na prezidenta ČR) o české armádě a pomoci Ukrajině.

„Ukrajina má dostatek zbraní, ale nemůže zvítězit díky kvantitativní převaze Ruska. Pokud vyrovnáme nepoměr lidských sil z 1:4 na 4:4, Rusko porazíme. Jako bývalý vrchní velitel sil NATO doporučím jak Parlamentu ČR, tak ostatním představitelům států zastoupených v NATO navýšení vojenské pomoci Ukrajině, jak v materiálních, tak v lidských zdrojích. Na změně ústavy umožňující poslat jak českou profesionální armádu, tak ostatní bojeschopné do boje proti zlu se již pracuje a jako prezidentovi mi bude ctí

³⁶ Manipulátoři, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://manipulatori.cz/narativ-o-genocide-rusu-na-ukrajine-je-zcela-lziviy/>>.

toto podpořit a podepsat.“³⁷

Faktem je, že generál Petr Pavel vyjadřuje podporu Ukrajině, ale nesouhlasí s přímou účastí vojáků NATO v tomto konfliktu. Ke změně ústavy nemá vládnoucí koalice potřebnou většinu hlasů.

Východní Evropa, a potažmo celý svět, zažívá neklid a napětí. Rusko využívá metody informační války a až absurdní množství dezinformací. Bohužel i tyto dezinformace si nakonec mohou ve svých důsledcích vyžádat lidské životy, případně znemožnit funkční chod státu.³⁸

Dezinformace vedou i k tomu, že lidé jsou více apatičtí a lhostejní, nepřijmou sice tvrzení dezinformátorů, ale nakonec už nevěří ničemu. Je potřeba znát kontext událostí, základní fakta, ověřovat si informace a nejspíše i zachovat si chladnou hlavu a kritické myšlení. Neztratit se v obrovském množství leckdy naprosto protichůdných informací.³⁹

³⁷ HOAX, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW:

<<https://www.hoax.cz/hoax/smysleny-udajny-citat---ceskou-armadu-na-ukrajinu/>>.

³⁸ Máca, Roman. 2022. „Válka a informační izolace ruské společnosti“ blog.aktualne.cz. 7.3.2022. <https://blog.aktualne.cz/blogy/roman-maca.php?itemid=42154>

³⁹ Fakescape, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://www.fakescape.cz/blog/jak-rusko-meni-ukrajinu>>.

5. Legislativa ČR a regulace medií

Tato kapitola se bude věnovat české legislativě a regulací médií, které se přímo týkají dezinformací.

„Česká legislativa nezná pojem dezinformace, tudíž ani v českém trestním právu není definována skutková podstata trestného činu dezinformace. Tato jednání jsou trestná, pouze pokud by k nim došlo v rámci jednání, které by naplnilo např. § 181 Poškození cizích práv, § 184 Pomluva, § 345 Křivé obvinění, § 355 Hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob, § 356 Podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod, § 357 Šíření poplašné zprávy, § 365 Schvalování trestného činu, § 364 Podněcování k trestnému činu, nebo § 404 projev sympatií k hnutí směřujícímu k potlačení práv a svobod člověka podle zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku.“⁴⁰

Spolek právníků s názvem Rekonstrukce státu, jehož zakladatelem je tým Franka Bolda, sepsala v dubnu 2022 dokonce 6 konkrétních bodů, co by takový zákon měl obsahovat.⁴¹ Protože dezinformace se často šíří internetovým prostředím, tento zákon by se hodně týkal dezinformací na různých webových portálech. Zde jsou konkrétní doporučení:

- „Kritérium bezprostřední a vážné újmy – tedy dvoukolový bezpečnostní systém, kdy než se např. vypne dezinformační web, bere se v úvahu, zda daná dezinformace opravdu způsobí bezprostřední a vážnou újmu, nebo ne. Pokud ne, nemělo by se uvažovat o vypnutí webu a spoléhá se na jiné nástroje – např. mediální výchovu, osvětu atd.
- Využití širší sady nástrojů – vypnout web by měla být až poslední možnost, nejdříve bychom se měli spoléhat na povinné zveřejňování zdrojů, odkud informace čerpali, odstranění daného článku, výzva k přepracování autorovi, nebo i možnost nečerpat peníze z veřejných zdrojů, tedy určitá možnost penalizace.

⁴⁰ Centrum proti hybridním hrozbám, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://www.mvcr.cz/chh/clanek/dezinformacni-kampane-trestnepravni-uprava-trestnepravni-uprava.aspx>>.

⁴¹ Rekonstrukce státu, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://www.rekonstrukcestatu.cz/o-nas>>.

- Ohled na svobodu projevu – velmi zvažovat, kdy vypnout web a kdy ne. Vnímat to jako velký zásah do svobody projevu a přikročit k takovéto možnosti až ve skutečně posledním možném řešení.
- Správní řízení včetně možnosti odvolání a soudního přezkumu – vypnutí webu musí být v řádném legislativním postupu. Tedy musí zde být možnost předběžného opatření, rozsudku i možnosti odvolání či přezkumu. Nelze toto dělat svévolně, i když jde o pochopitelný krok, musí být v souladu s demokratickými principy, tedy s principem právního státu.
- Pravomoc odborného regulátora – tedy někdo, kdo by tuto agendu spravoval.
- Role občanské společnosti – „tzv. protiprojev. Do protiprojevů patří občanské iniciativy identifikující dezinformace, ověřující fakta a šířící povědomí mezi veřejností i médií o dezinformačních hrozbách. Stát by měl jasně rozlišovat mezi těmito aktivitami a vlastní rolí, která spočívá v postihování dezinformací představujících konkrétní, bezprostřední a vážnou újmu pro zákonem chráněné zájmy za současného zachování názorové neutrality.“⁴²⁴³

„Mediální zákony jsou právní předpisy, regulující činnost médií. Mohou se k činnosti médií vztahovat přímo (mediální zákony, týkající se hlavně médií), nebo nepřímo, ale i tak činnost médií ovlivňují (např. trestní řád, který se primárně médií netýká, ale jejich činnost ovlivňuje, protože média na jeho základě nesmějí uvádět údaje z trestních řízení).

České mediální zákony:

1. „Zákon 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání
2. Zákon 483/1991 Sb., o České televizi
3. Zákon 132/2010 Sb., o audiovizuálních mediálních službách na vyžádání
4. Zákon 484/1991 Sb., o Českém rozhlasu“⁴⁴
5. Zákon 517/1992 Sb., o České tiskové kanceláři ⁴⁵
6. Zákon 242/2022 Sb., o službách platform pro sdílení videonahrávek^{46“47}

⁴² Rekonstrukce státu, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://www.rekonstrukcestatu.cz/archiv-novinek/politici-chystaji-zakon-proti-dezinformacim-pripravili-jsme-jim-k-tomu-sest-praktickych-doporuceni>>.

⁴³ Informační Systémy Veřejné Správy, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://www.isvs.cz/sest-doporuceni-pro-zakon-proti-dezinformacim/>>.

⁴⁴ MediaGuru, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://www.mediaguru.cz/slovník-a-mediatypy/slovník/klicova-slova/medialni-zakony/>>.

⁴⁵ Zákony pro lidi, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-517>>.

7. Zákon 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích (novela 2020)⁴⁸

V České republice má své působišťe Rada pro rozhlasové a televizní vysílání (RRTV). Existenci RRTV zakládá zákon č. 231/2001 Sb.

RRTV dohlíží na zachování plurality programové nabídky v oblasti vysílání, dbá na obsah, uděluje a odnímá licence, ukládá sankce, monitoruje obsah rozhlasového a televizního vysílání. Spolupracuje s Českým telekomunikačním úřadem, a podílí se svými návrhy na vytváření zásad státní politiky ČR ve vztahu k vysílání a koncepci jeho rozvoje a ve vztahu ke zvyšování úrovně mediální gramotnosti. V neposlední řadě také spolupracuje s orgány EU a s regulačními orgány členských států EU a věnuje se i dezinformacím.⁴⁹

„RRTV se např. „na svém 12. zasedání seznámila s Pokyny Evropské komise k posílení Kodexu zásad boje proti dezinformacím a se Zprávou ERGA – Zlepšování vztahů mezi signatáři Kodexu zásad boje proti dezinformacím a výzkumníky (Improving the relationships between Code of practice signatories and researchers).“⁵⁰

⁴⁶ Zákony pro lidi, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2022-242>>.

⁴⁷ MediaGuru, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://www.mediaguru.cz/slovník-a-mediatypy/slovník/klicova-slova/medialni-zakony/>>.

⁴⁸ Zákony pro lidi, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-127>>.

⁴⁹ Rada pro rozhlasové a televizní vysílání, aktualizováno 2023-04-28 [cit. 2023-04-28]. Dostupný z WWW: <<https://www.rrtv.cz/cz/static/o-rade/poslani-rady/index.htm>>.

⁵⁰ Rada pro rozhlasové a televizní vysílání, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://www.rrtv.cz/cz/>>.

6. Instituce a organizace

V České republice existují různé instituce, které se věnují problematice médií a regulace mediálního prostředí. Tyto instituce společně pracují na vytváření ochrany mediálního prostředí v ČR. Tato kapitola se bude věnovat institucím a organizacím, které se mají nějakou spojitost s dezinformacemi.

6.1. Mezivládní organizace

Existuje několik mezivládních organizací, které se zabývají otázkami médií a dezinformací. Některé z těchto organizací jsou:

1. UNESCO - Organizace spojených národů pro vzdělávání, vědu a kulturu, která se mimo jiné aktuálně zaměřuje na globální dialog ohledně způsobu regulace sociálních sítí.⁵¹
„Celosvětová kampaň #ReadTheSources, která je součástí programu UNESCO pro mediální a informační gramotnost, která je viditelná v tisku, na sociálních sítích a na YouTube. Její zahájení se shoduje s 10. výročím Týdne mediální a informační gramotnosti.“⁵²
2. Mezinárodní federace novinářů (IFJ) - Světová organizace zastupující novináře a novinářské organizace. IFJ podporuje svobodu tisku a bojuje proti cenzuře a diskriminaci novinářů.⁵³
3. Evropská komise pro lidská práva (ECHR) - Mezinárodní soudní orgán založený na ochraně lidských práv a základních svobod.⁵⁴

6.2. Instituce veřejné správy

V ČR existují instituce veřejné správy, které se zabývají otázkami médií a jejich regulace a

⁵¹ Advokátní deník, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://advokatnidenik.cz/2023/02/27/unesco-vyzvalo-k-dialogu-a-prisnejsi-regulaci-socialnich-siti/>>.

⁵² Ads of the World, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://www.adsoftheworld.com/campaigns/read-the-sources>>.

⁵³ International Federation of Journalists, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://www.ifj.org/>>.

⁵⁴ Evropský soud pro lidská práva, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=home>>.

samozeřejmě je zde i souvislost s problematikou šíření dezinformací. Proto je nutné, aby mediální sféra fungovala v rámci jasně daných pravidel a daná problematika se řešila i na národní úrovni.

1. Rada pro rozhlasové a televizní vysílání (RRTV) – je nezávislou regulační a kontrolní organizací, která dohlíží na činnost rozhlasových a televizních stanic a poskytuje jim licence. Rada také rozhoduje o stížnostech na vysílání.⁵⁵ V Prioritách Rady pro rok 2023 byl i monitoring vysílání před volbou prezidenta, Akční plány zpřístupňování audiovizuálního mediálního obsahu pro osoby se sluchovým či zrakovým postižením, Nastavení efektivních procesů a postupů v souvislosti s evidencí a regulací služeb platform pro sdílení videonahrávek a Přeshraniční spolupráce a součinnost s orgány Evropské unie.⁵⁶
2. Ministerstvo kultury ČR – zodpovídá za kulturní politiku státu včetně mediální oblasti.⁵⁷
3. Ministerstvo vnitra ČR – nový útvar od roku 2017 Centrum proti terorismu a hybridním hrozbám (CTHH). Kromě jiného řeší i dezinformační kampaně ohrožující vnitřní bezpečnost státu ve spolupráci s BIS.⁵⁸

6.3. Soukromé a neziskové organizace

Soukromé a neziskové organizace zabývající se médií mohou hrát důležitou roli při poskytování kvalitních a nezávislých zpravodajských služeb. Některé z nejvýznamnějších organizací působících v této oblasti jsou:

1. Transparency International – organizace se zaměřením na boj proti korupci, která také poskytuje analýzy a hodnocení fungování médií v různých zemích světa.⁵⁹

⁵⁵ Rada pro rozhlasové a televizní vysílání, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://www.rrtv.cz/cz/>>.

⁵⁶ Rada pro rozhlasové a televizní vysílání, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://www.rrtv.cz/cz/static/o-rade/priority-rady/index.htm>>.

⁵⁷ Ministerstvo kultury, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://www.mkcr.cz/cinnost-odboru-medii-a-audiovize-cs-550>>.

⁵⁸ Centrum proti hybridním hrozbám, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://www.mvcr.cz/chh/clanek/centrum-proti-terorismu-a-hybridnim-hrozbam.aspx>>.

⁵⁹ Transparency International, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://www.transparency.org/en>>.

2. Reportéři bez hranic (RSF) – organizace se zaměřením na ochranu svobody tisku a boj proti cenzuře. RSF poskytuje roční zprávu o stavu svobody tisku v jednotlivých zemích světa.⁶⁰
3. České centrum pro investigativní žurnalistiku – nezisková organizace zaměřená na podporu investigativního novinářství v České republice.⁶¹
4. Nadace Open Society Fund (OSF) – organizace, která podporuje nezávislá a kritická média v České republice a dalších zemích střední a východní Evropy.⁶²
5. Český helsinský výbor - sleduje dodržování lidských práv, včetně svobody slova a svobody tisku.⁶³
6. Čeští elfové - občanské hnutí, které mapuje, analyzuje a aktivně bojuje proti cizím dezinformačním kampaním na českém internetu.⁶⁴
7. Demagog.cz – je neziskové sdružení lidí, které „má za cíl kultivovat veřejnou debatu v ČR, a to zejména prostřednictvím ověřování faktických tvrzení politické elity. Jejich činnost spočívá tedy primárně v poukazování na nepravdivá a manipulativní vyjádření, která křiví veřejný prostor. V rámci analýz projekt hodnotí výhradně faktické výroky/prohlášení politiků, která podrobuje zkoumání. To probíhá dohledáváním primárních zdrojů informací.“⁶⁵
8. Manipulátoři.cz – „jejich hlavní činností je kontrola faktů. Snaží se vyvracet hoaxy, jiné dezinformace, výroky politiků a falešné výroky. Snaží se monitorovat dezinformační scénu.“⁶⁶
9. A spousty dalších: „Hoax.cz (databáze hoaxů), Hatefree.cz (orientuje se mimo jiné na ověřování hoaxů a mytů), Factzech.cz (ověřování informací v teorii a praxi), Stopfake.org (informace o situaci na Ukrajině)“⁶⁷

⁶⁰ Reportéři bez hranic, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://rsf.org/en>>.

⁶¹ Investigace, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://www.investigace.cz/>>.

⁶² Nadace OSF, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://osf.cz/>>.

⁶³ Český helsinský výbor, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://helcom.cz/>>.

⁶⁴ Čeští elfové, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://cesti-elfove.cz/uvodni-strana/>>.

⁶⁵ Demagog, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://demagog.cz/stranka/o-nas>>.

⁶⁶ Manipulátoři, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://manipulatori.cz/o-projektu/>>.

⁶⁷ E-Bezpečí, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://www.e-bezpeci.cz/index.php/zdroje-informaci>>.

Tyto organizace často poskytují odbornou podporu novinářům, provádějí výzkumy a analýzy, a pomáhají vzdělávat veřejnost o významech a principech kvalitního novinářského obsahu a svobody tisku.

7. Projekty zaměřené na mediální gramotnost a výchovu

Vzdělání může pomoci lidem rozpoznat, jaké zdroje jsou důvěryhodné a jaké ne, jakým způsobem lze ověřit pravdivost informací. Školy by v rámci mediální výchovy měly klást větší důraz na vzdělání v oblasti kritického myšlení a mediální gramotnosti.

Tato kapitola se bude věnovat projektům, zaměřeným na mediální gramotnost a výchovu. Projekty zaměřené na mediální gramotnost a výchovu mají za cíl zlepšit schopnost lidí rozlišovat pravdivé informace od dezinformací a lží, a tím pomoci bojovat proti šíření dezinformací v médiích. Kritické myšlení je klíčová dovednost člověka 21. století.

„Mediální gramotnost se týká různých médií a distribučních metod. Je to zásadní dovednost pro všechny občany bez ohledu na věk, neboť posiluje jejich postavení a zvyšuje jejich povědomí. Pomáhá také bojovat proti účinkům dezinformačních kampaní a falešných zpráv šířených prostřednictvím digitálních médií.“⁶⁸

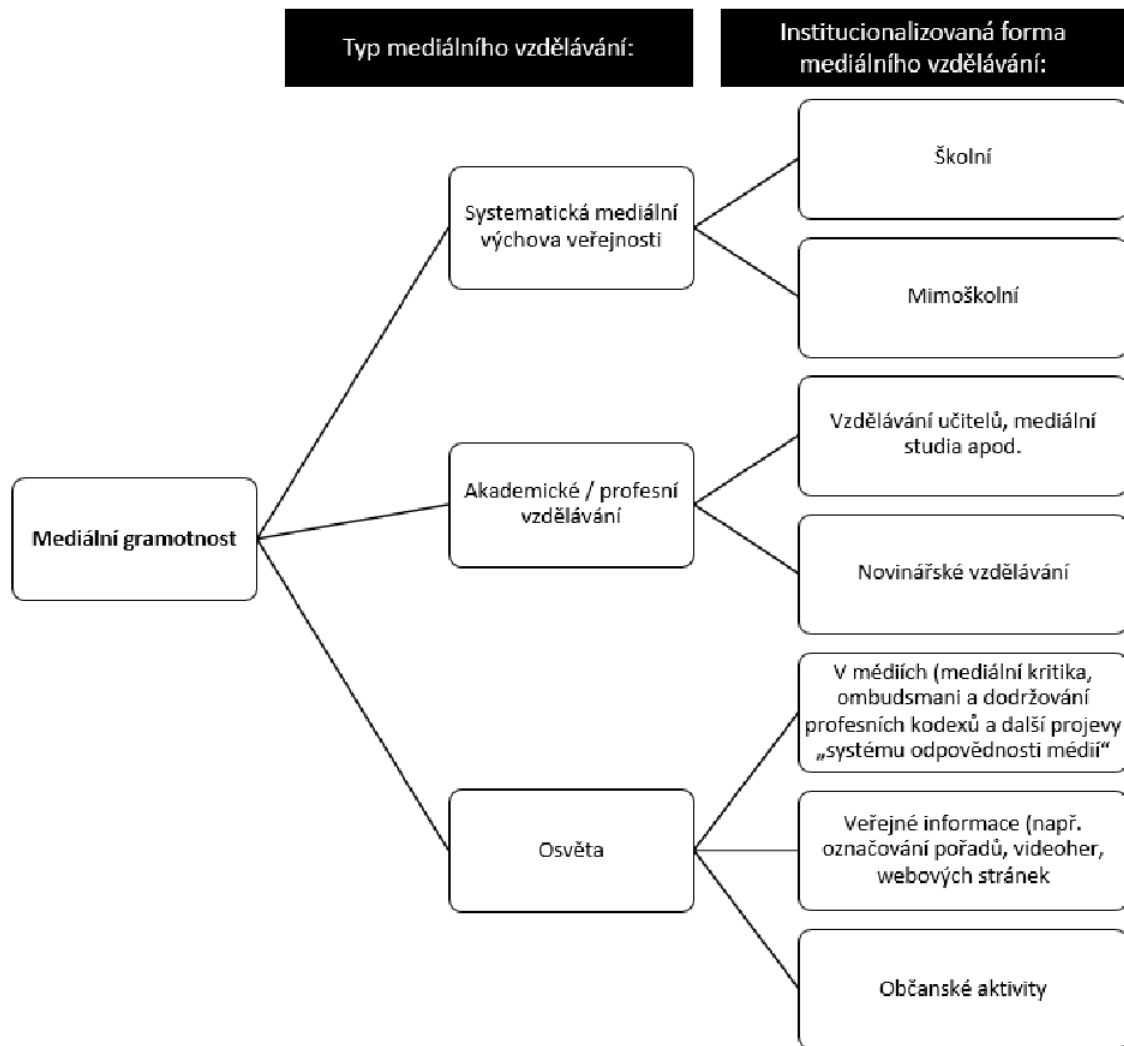
„V prosinci 2007 vydala Evropská komise dokument nazvaný Evropský přístup k mediální gramotnosti v digitálním prostředí. V tomto dokumentu je mediální gramotnost definována takto: Mediální gramotnost je obecně definována jako schopnost získávat přístup k médiím, chápat a kriticky vyhodnocovat různé aspekty médií a mediálních obsahů a vytvářet sdělení v různých kontextech.“⁶⁹

Následující tabulka ukazuje, že zvyšování mediální gramotnosti je ve všech podobách, tedy mediální výchova (školní i mimoškolní), osvěta (médiá, veřejné informace a občanské aktivity) a nezanedbatelná je i profesní příprava (vzdělávání učitelů, mediální studia, novinářské vzdělávání atd.).⁷⁰

⁶⁸ Shaping Europe's digital future, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://digital-strategy.ec.europa.eu/cs/policies/media-literacy>>.

⁶⁹ JIRÁK, Jan a Barbara KÖPPLOVÁ. *Masová média. 2.*, přepracované vydání. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0743-6. s. 349

⁷⁰ JIRÁK, Jan a Barbara KÖPPLOVÁ. *Masová média. 2.*, přepracované vydání. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0743-6. s. 350

Obrázek 2 Složky a roviny mediální gramotnosti ⁷¹

Mediální výchova má vybavit občana základní úrovni mediální gramotnosti. „Jde o získání dovedností podporujících poučené, aktivní a nezávislé zapojení jednotlivce do mediální komunikace. Především se jedná o schopnost analyzovat nabízená sdělení, posoudit jejich věrohodnost a vyhodnotit jejich komunikační záměr, popřípadě je asociovat s jinými sděleními.“⁷²

⁷¹ JIRÁK, Jan a Barbara KÖPPLOVÁ. *Masová média. 2.*, přepracované vydání. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0743-6. s. 350

⁷² Učitel21, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://www.ucitel21.cz/post/medi%C3%A1ln%C3%AD-v%C3%BDchova>>.

Na internetu najdeme celou řadu projektů, které se týkají mediální vzdělávání a které pomohou lidem, stát se mediálně gramotným. Jde např. o vzdělávací program od JSNS, projekt Hlídač státu, projekt Bezpečně online a projekt České spořitelny – Senioři a digitální svět.

„Týdny mediálního vzdělávání (TMV) jsou pro žáky základních a středních škol. Pořádá je JSNS (Jeden svět na školách). JSNS je jedním ze vzdělávacích programů organizace Člověk v tísni. Již od roku 2001 přispívají k výchově zodpovědných mladých lidí, kteří se orientují v současném světě, otevřeně a kriticky přistupují k informacím, nejsou lhostejní, chtějí ovlivňovat a také skutečně ovlivňují dění kolem sebe.“⁷³

„Hlídač státu je projekt, který sleduje a zveřejňuje informace o činnosti státních institucí a politiků v České republice. Cílem je zlepšit transparentnost a zodpovědnost ve veřejné správě.“⁷⁴

„Bezpečně online - projekt, který poskytuje návody a rady, jak se chránit před nebezpečnými a škodlivými vlivy internetu a sociálních sítí. Cílem je zvyšovat povědomí o rizicích spojených s používáním internetu a pomoci lidem chránit své soukromí a bezpečnost online.“⁷⁵

„Senioři a digitální svět – projekt od České spořitelny. Programy a workshopy zaměřené na rozvoj mediální gramotnosti pro starší generace, kteří se s novými technologiemi setkávají méně často.“⁷⁶

⁷³ Jeden svět na školách, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://www.jsns.cz/o-jsns/o-nas>>.

⁷⁴ Hlídač státu, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://www.hlidacstatu.cz/>>.

⁷⁵ Bezpečně.online, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://bezpecne.online/>>.

⁷⁶ Senioři a digitální svět, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://www.csas.cz/cs/blog/seniori-a-digitalni-svet>>.

III. Praktická část – kvalitativní výzkum

1. Cíl práce

Cílem této bakalářské práce je nabídnout porovnání tří vybraných koncepcí dezinformací vůči sobě navzájem i vůči tomu, jak dezinformace vnímá veřejnost či média.

Podrobně bude prozkoumána odborná literatura od amerických autorů, konkrétně od Claire Wardle. *Toward an interdisciplinary framework for research and policy making*. Dále od J. S. Brennen. *Formulating Deformation: The Flows of Formless Information*. A nakonec od M. Hameleers. *Populist Disinformation: Exploring Intersections between Online Populism and Disinformation in the US and the Netherlands*.

Obsahová analýza argumentační struktury se bude věnovat definici a povaze dezinformací.

2. Kvalitativní obsahová analýza

Obsahová analýza má dvě varianty – kvalitativní a kvantitativní. V mé práci je použita kvalitativní obsahová analýza.

2.1. Kvalitativní metoda výzkumu

Nyní představím kvalitativní metodu, kterou používám v praktické části bakalářské práce, protože nese s sebou jistá specifika a definice nejsou úplně jednotné.

Výzkumný metodolog Creswell, v roce 1998 definoval kvalitativní výzkum takto: „Kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní, holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách.“⁷⁷

Hendl představuje definici formou negativního a pozitivního vymezení.

„Někteří metodologové chápou kvalitativní výzkum jako pouhý doplněk tradičních kvantitativních výzkumných strategií, jiní zase jako protipól nebo vyhraněnou pozici vztahu k jednotné, na přírodovědných základech postavené vědě. Neexistuje jediný obecně uznávaný způsob, jak vymežit nebo dělat kvalitativní výzkum. Negativní definice podali metodologové Glaser a Corbinová (1989), kteří za něj považují jakýkoliv výzkum, jehož výsledků se nedosahuje pomocí statistických metod nebo jiných způsobů kvantifikace.“⁷⁸

Hendl následně vymezuje jasnou definici kvalitativní analýzy.

„Kvalitativní analýza je uměním zpracovat data smysluplným a užitečným způsobem a nalézt odpověď na položenou výzkumnou otázku. Pouze výjimečně používáme ve větší

⁷⁷ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9. s. 46

⁷⁸ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9. s. 45

míře mechanické operace, jež jsou typické pro statistické metody.“⁷⁹

Flick uvádí, že u kvalitativního přístupu se výzkum projevuje i odlišnou volbou metod a povahou práce:

„Qualitative research cannot be characterized by its choice of certain methods over and above others. However, qualitative research does presuppose a different understanding of research in general, which goes beyond the decision to use a narrative interview or a questionnaire, for example.“⁸⁰ Uwe Flick zde mluví o tom, že kvalitativní výzkum nelze charakterizovat tím, že některé metody volí nad ostatními. Kvalitativní výzkum ale předpokládá jiné chápání výzkumu obecně a jde jen o to, kterou metodu si výzkumník zvolí, zda např. narativní rozhovor, dotazníky či jinou metodu.

Kvalitativní analýzy mohou být různého typu (produkce, obsahů, účinků). Já zvolil metodu obsahové analýzy.

2. 2. Obsahová analýza

Berger definuje obsahové analýzy v následujícím tvrzení, ke kterému se rovněž přikláním.

„Content analysis is a research technique for the systematic classification and description of communication content according to certain usually predetermined categories. It may involve quantitative or qualitative analysis, or both. Technical objectivity requires that the defined so that other researchers can follow them reliably. For example, analysis of the social class memberships of television characters and classified, so that independent coders are likely to agree on how to classify a character.“⁸¹ Berger zde mluví o tom, že obsahová analýza je výzkumná technika pro systematickou klasifikaci a popis obsahu komunikace podle určitých obvykle předem stanovených kategorií. Může zahrnovat kvantitativní nebo kvalitativní analýzu nebo obojí. Technická objektivita vyžaduje, aby byla definována tak, aby je ostatní badatelé mohli spolehlivě sledovat. Například analýza příslušnosti k sociální třídě televizních postav a klasifikace, protože nezávislí kodéři se pravděpodobně shodnou na tom, jak klasifikovat postavu.

⁷⁹ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9. s. 227

⁸⁰ FLICK, Uwe. *An introduction to qualitative research*. 6th edition. Los Angeles: SAGE, [2018]. ISBN 978-1-5264-4565-0. s. 97

⁸¹ BERGER, Arthur. *Media and communication research methods*. 3th edition. San Francisco State University [2014]. ISBN 978-1-4522-5657-3. s. 232

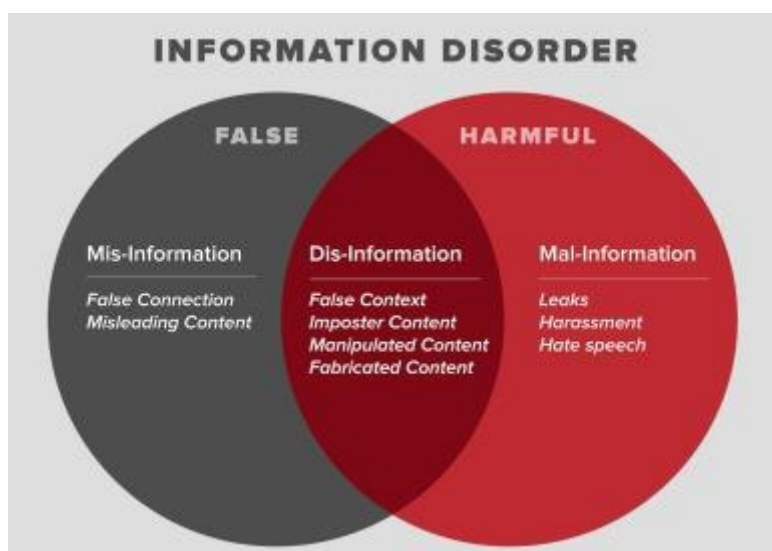
3. Definice a povaha dezinformací dle jednotlivých pojetí

3.1. Dle Claire Wardle

Pojetí definice dezinformace dle Claire Wardle (Toward an interdisciplinary framework for research and policy making). Tato autorka zavádí nový definiční rámec pro zkoumání informační poruchy. Jsou to tři pojmy, tři typy informační poruchy: misinformace, dezinformace a malinformace. Obrázek níže pak jasně specifikuje jednotlivé definice pojmu.

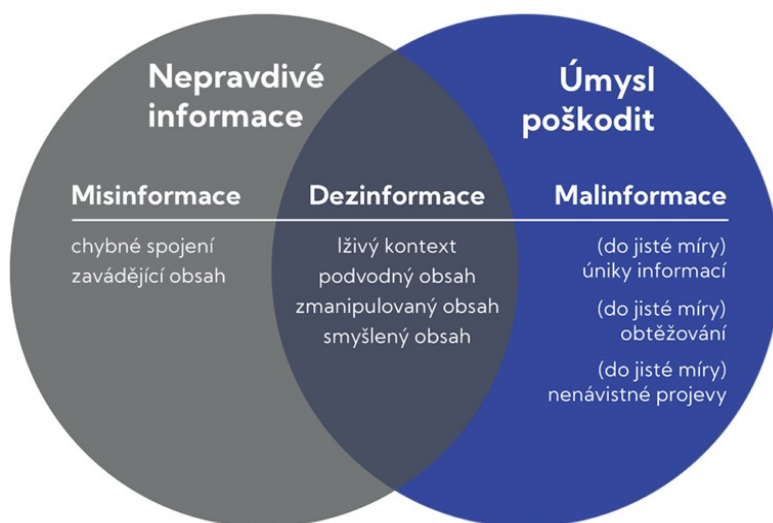
„Mis-information is when false information is shared, but no harm is meant. Dis-information is when false information is knowingly shared to cause harm. Mal-information is when genuine information is shared to cause harm, often by moving information designed to stay private into the public sphere.“⁸²

Wardle zde mluví o tom, že misinformace je, když jsou nepravdivé informace vědomě sdíleny, ale nemají cíl způsobit škodu. Dezinformace je, když jsou nepravdivé informace vědomě sdíleny s cílem způsobit škodu. Malinformace jsou, když jsou informace sdíleny s cílem způsobit škodu, často přesunem informací navržených tak, aby zůstaly soukromé, do veřejné sféry.

Obrázek 3 Wardle: Tři typy informační poruchy

⁸² Wardle C, Derakhshan H. Information Disorder: Toward an interdisciplinary framework for research and policymaking. Council of Europe September 27, 2017, s. 5

Obrázek 4 Volný překlad Wardle: Informační poruchy⁸³

Wardle definuje dezinformace jako "informace, která je záměrně šířena s cílem podvést nebo manipulovat s lidmi."⁸⁴

Tato definice zdůrazňuje úmyslnou povahu dezinformace a její záměr manipulovat s lidmi, aby přijali nesprávné nebo mylné informace. Wardle dále rozlišuje dezinformaci od nepravdivých informací, které jsou šířeny neúmyslně, a také od dezinformace, která se šíří prostřednictvím chybné interpretace nebo zkrácení informací. Podle této definice může být dezinformace šířena prostřednictvím různých médií, včetně internetu, sociálních médií, televize, tisku a dalších zdrojů informací. Wardle zdůrazňuje, že dezinformace může být velmi škodlivá, protože může vést k chybným rozhodnutím a názorům, které mohou mít závažné důsledky pro jednotlivce i společnost jako celek.⁸⁵

„Misinformace je jednou z forem „informačního chaosu“ či „informačních poruch“ (viz obrázek 2 Informační poruchy). Jde o nepravdivou informaci, o níž je její autor či šířitel (tzn. médium, instituce, jedinec apod.) přesvědčen, že je fakticky správná a pravdivá. Tím se misinformace liší od dezinformace, která je šířena s vědomím, že jde o lež. K šíření misinformací přispívá nedostatečné ověřování si informací, jež lidé sdílejí (např.

⁸³ Infodemie, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://www.infomore.cz/cs/slovník/misinformace/>>.

⁸⁴ Wardle C, Derakhshan H. Information Disorder: Toward an interdisciplinary framework for research and policymaking. Council of Europe September 27, 2017, s. 5

⁸⁵ Wardle C, Derakhshan H. Information Disorder: Toward an interdisciplinary framework for research and policymaking. Council of Europe September 27, 2017, s. 5

prostřednictvím sociálních sítí). Cílem seriózní žurnalistiky je rozvoj misinformací potlačovat, k čemuž přispívá fact-checking journalism (žurnalistika ověřování faktů).“⁸⁶

Wardle také používá tři prvky informační poruchy - agent, zpráva a tlumočník. V této tabulce jsou popsány otázky, které si musíme klást.⁸⁷

Agent	Actor Type: Level of Organisation: Type of Motivation: Level of Automation: Intended Audience: Intent to Harm: Intent to Mislead:	Official / Unofficial None / Loose / Tight / Networked Financial / Political / Social / Psychological Human / Cyborg / Bot Members / Social Groups / Entire Societies Yes / No Yes / No
Message	Duration: Accuracy: Legality: Imposter Type: Message Target:	Long term / Short-term / Event-based Misleading/ Manipulated / Fabricated Legal / Illegal No / Brand / Individual Individual / Organisation / Social Group / Entire Society
Interpreter	Message reading: Action taken:	Hegemonic / Oppositional / Negotiated Ignored / Shared in support / Shared in opposition

Obrázek 5 Wardle: Tři prvky informační poruchy

Agent: Kdo byli agenti, kteří vytvořili, vyrobili a distribuovali dezinformaci a jakou měli motivaci?

Zpráva: O jaký typ zprávy se jednalo? Jaký formát to mělo? Jaké byly vlastnosti?

Tlumočník: Když zprávu někdo přijal, jak ji interpretoval? Jaká opatření vůbec podnikli a podnikli vůbec nějaké opatření?⁸⁸

A také je potřeba vzít v úvahu tři fáze informační poruchy. Tvorba, kreativní fáze, kdy dezinformace vzniká. Produkce, produkční či reprodukční fáze, kdy se dezinformace

⁸⁶ Infodemie, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://www.infomore.cz/cs/slovník/misinformace/>>.

⁸⁷ Wardle C, Derakhshan H. Information Disorder: Toward an interdisciplinary framework for research and policymaking. Council of Europe September 27, 2017, s. 6

⁸⁸ Wardle C, Derakhshan H. Information Disorder: Toward an interdisciplinary framework for research and policymaking. Council of Europe September 27, 2017, s. 22

vyrobila a kdy se šíří ve třetí distribuční fázi – tedy distribuce. Jenže agent, který dezinformaci vyrobil, nemusí být stejný agent, který dezinformaci produkuje a nemusí být ani stejný agent, jako ten, který dezinformaci šíří. Proto musíme hledat, kdo je agent a zda má motivaci.⁸⁹

Obrázek 6 Wardle: Tři fáze informační poruchy

Motivace agenta nám ukáže hlubší pochopení, proč vlastně vznikají dezinformační kampaně. Motivace tedy může být: politická, finanční, sociální a psychologické. Politická motivace přichází nejčastěji z Ruska. Finanční motivace je zkrátka otázka finančních zisků v rámci různých PR agentur a smyšlených zpravodajských kanálů. Sociální a psychologická motivace – třeba jen chuť někoho pobavit nebo někomu způsobit potíže.⁹⁰ Wardle také nově definuje 7 typů dezinformací, viz následující tabulka.⁹¹

⁸⁹ Wardle C, Derakhshan H. Information Disorder: Toward an interdisciplinary framework for research and policymaking. Council of Europe September 27, 2017, s. 6

⁹⁰ Wardle C, Derakhshan H. Information Disorder: Toward an interdisciplinary framework for research and policymaking. Council of Europe September 27, 2017, s. 33 - 36

Obrázek 7 Wardle: 7 typů dezinformace

Wardle v této tabulce nastiňuje sedm typů dezinformace. Odhaluje široké spektrum problematického obsahu od satiry a parodie (ač jde o formu umění, může se stát dezinformací, když si publikum zprávu špatně vyloží).⁹²

Další zajímavý fenomén, na který Wardle upozorňuje, je fenomén filtračních bublin a komnat ozvěn. Agenti, kteří dezinformace vytvářejí chápou, že lidé konzumují a sdílejí mediální obsah na platformách, kde se nám pomocí počítačového algoritmu zesiluje ten mediální obsah, který čteme pravidelně. Postupem času tak dochází k situaci, že čteme obsah, který vnímáme jako obsah stejného názoru, protože si jiný názor do své filtrační bubliny ani nepouštíme. Uvnitř této pohodlné komnaty ozvěn, kde nejsme nuceni se s někým konfrontovat o svých světonázorech pak vnímáme dezinformace mnohem snáze. De facto jde o reprezentaci našich vlastní názorů, které sdílíme s komunitou lidí se stejným názorem. To nás samozřejmě utvrzuje v naší pravdě a dává nám to vysvětlení, proč jsou tyto komnaty ozvěn tak přitažlivé. Agenti pak posílají dezinformace uvnitř těchto filtračních bublin, protože člověk snáze přijme dezinformaci od někoho, koho zná, než od

⁹² Wardle C, Derakhshan H. Information Disorder: Toward an interdisciplinary framework for research and policymaking. Council of Europe September 27, 2017, s. 17

někoho cizího. A to dokonce i tehdy, když máme podezření, že obsah je nepravdivý.⁹³

Filtrační bubliny nám umožňují žít ve vlastních komnatách ozvěn a tím nám znemožňují polarizaci názorů. Ponechávají nám názory, které potvrzují, že máme pravdu než naopak. Wardle také zmiňuje výzkum, který naopak zpochybňuje nebezpečí komnat ozvěn. Vyšlo z něj, že lidé, kteří sledují politiku, jsou opatrnější při konzumování informací a nalezením zdrojů ke zprávě tak doslova propíchnou filtrační bublinu a vymaní se z komnaty ozvěn.⁹⁴

Největší výzvou filtračních bublin je přeškolení našich mozků na změnu úhlu pohledu a na informační dietu. Ta je přirovnávána k nutriční dietě. Aby člověk jedle zdravě, musí být vzděláván k tomu, že hodnotná strava má být bohatá na ovoce a zeleninu. Aby člověk konzumoval kvalitní informace, musí být vzděláván k tomu, že hodnotná informace má být bohatá na názorovou pestrost.⁹⁵

Wardle také porovnává problematiku regulace médií v USA a v Evropě. Zatímco v USA je vzhledem k prvnímu dodatku americké ústavy poměrně nechuť k jakékoliv formě regulace, v Evropě se toto pomalu začíná měnit. Jako příklad uvádí Německo, kde musí být nenávidný nebo pomlouvačný obsah stažený z internetu do 24 hodin, jinak hrozí sankce.⁹⁶

Wardle dává celou řadu doporučení, jak na informační poruchy ve společnosti, ačkoliv zdůrazňuje, že řešení nepřijde přes noc. Jsou to doporučení na to, co mohou udělat technologické společnosti (např. vytvořit poradní sbor), co mohou udělat národní vlády (např. zadání výzkumu k mapování informačních poruch), co mohou mediální organizace udělat (např. odhalit zdroje i obsah atd.), co mohou udělat ministerstva školství (např. aktualizovat školní osnovy žurnalistiky) a co mohou udělat grantové nadace (např. podporovat programy, které učí kritickému myšlení).⁹⁷

⁹³ Wardle C, Derakhshan H. Information Disorder: Toward an interdisciplinary framework for research and policymaking. Council of Europe September 27, 2017, s. 50

⁹⁴ Wardle C, Derakhshan H. Information Disorder: Toward an interdisciplinary framework for research and policymaking. Council of Europe September 27, 2017, s. 53

⁹⁵ Wardle C, Derakhshan H. Information Disorder: Toward an interdisciplinary framework for research and policymaking. Council of Europe September 27, 2017, s. 56

⁹⁶ Wardle C, Derakhshan H. Information Disorder: Toward an interdisciplinary framework for research and policymaking. Council of Europe September 27, 2017, s. 70

⁹⁷ Wardle C, Derakhshan H. Information Disorder: Toward an interdisciplinary framework for research and policymaking. Council of Europe September 27, 2017, s. 80 - 85

Myslím si, že obecně nepravdivé informace, mohou mít různé kontexty a důsledky. Dle mého je potřeba vzít v úvahu kromě řečeného i další faktory. Třeba motivaci. Proč někdo toto dělá. Z legrace nebo pro vytvoření určitého efektu? Nebo může jít o kontext, ve kterém jsou nepravdivé informace sdíleny. Třeba vyvolat určitý dojem. Vzal bych v úvahu také záměr osoby, která nepravdivé informace šíří. Cíl pobavit lidi mi přijde rozhodně přijatelnější než např. pokus o manipulaci. A také bych se zamyslel nad dobrou praxí. Ve vědeckém výzkumu nebo v žurnalistice je naprosto klíčové dodržovat standardy pravdy a objektivity. Sdílení nepravdivých informací v těchto oblastech by naprosto ohrožovalo integritu a důvěryhodnost.

3.2. Dle J. S. Brennena

Pojetí definice dezinformace dle J. S. Brennan (Formulating Deformation: The Flows of Formless Information).

„If misinformation is information without truth, this article recognizes deformation as a set of processes through which information loses its organization. Deformation grants audiences and intermediaries the agency and the burden to refashion bits, pieces, and fragments of information into coherent and meaningful formulations. Though not necessarily problematic, deformation functions as a pervasive precondition of information disorder. After deductively deriving the concept of deformation, this article presents a case study involving the public communication of physics that describes some of the forces that can facilitate deformation, including challenges of organizational coordination, economic incentives, and technical affordances.“⁹⁸

Brennen zde říká, že pokud jsou dezinformace informací bez pravdy, tento článek uznává deformaci jako soubor procesů, jejichž prostřednictvím informace ztrácí svou organizaci. Deformace poskytuje divákům a zprostředkovatelům agenturu a břemeno přetvářet kousky, kousky a fragmenty informací do koherentních a smysluplných formulací. I když to není nutně problematické, deformace funguje jako všudypřítomný předpoklad informační poruchy. Po deduktivním odvození pojmu deformace tento článek představuje případovou

⁹⁸ J. S. Brennan. Formulating Deformation: The Flows of Formless Information. University of Oxford. 2020. s. 1

studii zahrnující veřejnou komunikaci fyziky, která popisuje některé ze sil, které mohou usnadnit deformaci, včetně problémů organizační koordinace, ekonomických pobídek a technických možností.⁹⁹

Fragment informace může být chápán jako zdůraznění významu pravdivosti informací pro udržení organizovanosti a důvěryhodnosti ve sdílených datech. Deformace nebo ztráta pravdivosti v informacích může způsobit chaos a zmatek ve sdílených informacích, což má potencionální negativní dopady na spolenost a komunikaci.

Brennen pracuje s pojmem fakta od Latoura a říká, že fakta jsou chabé věci, které vyžadují podporu. Tato podpora by měla být v podobě infrastruktury, která by vyžadovala důkazy, autoritativní ověřování zdrojů nebo podpůrné sítě, aby si zachovaly u informací svou faktičnost. Protože dle Marrese, kterého Brennen parafrázuje, jen málo z toho, co koluje prostřednictvím médií a informačních systémů, jsou fakta. Brennen se zde přiklání k definici Marrese, že fakta jsou konkrétní formulací znalostí, která nevyčerpává limity informací. Sám sebe se pak ptá, co se stane, když fakta ztratí svou podporu, a jestli by se spíše neměl ptát, jaké infrastruktury poskytují informacím jejich formu a kontinuitu a co se stane, když tyto infrastruktury ztratí. Dále velmi podrobně popisuje některé síly odpovědné za to, že informace při svém toku ztrácejí svou organizaci a ukazuje, jak se informace při cirkulaci mohou rozpadat na fragmenty a ztrácet svůj řád a strukturu.¹⁰⁰

Pokud je jednou ze základních definic dezinformací informace, která je bez pravdy pak Brennen uznává deformaci jako sérii procesů, ve kterých informace ztrácí svou organizaci. Deformace je oddělování informací za vzniku bitů, kousků a fragmentů informací. Někdy deformace vede k cirkulaci úlomků, ale často to zahrnuje předělání a opětovné sestavení těchto bitů do něčeho nového. Spíše než typ informace nebo obsahu je deformace lépe považována za proces deformování a reformování, který se vyskytuje v oběhu informací. Namísto chápání deformace jako výjimky v jinak stabilním informačním systému si Brennen uvědomuje, že informace jsou neustále vytvářeny a přetvářeny, jak se pohybují a

⁹⁹ J. S. Brennen. *Formulating Deformation: The Flows of Formless Information*. University of Oxford. 2020. s. 1

¹⁰⁰ J. S. Brennen. *Formulating Deformation: The Flows of Formless Information*. University of Oxford. 2020. s. 2

obíhají. Různí aktéři napříč médii rozdělují informační toky a smysluplně je reformují.¹⁰¹

Brennen tvrdí, že proces, ve kterém se informace rozděljuje na kousky, kousky a úlomky informací a ztrácí řád nebo strukturu, se má nazývat deformace.¹⁰²

Dezinformace není nový fenomén, ale bohužel je to stále častější fenomén. Brennen také zdůrazňuje, že dezinformace jsou v dnešní době snadněji šířitelné než kdy dříve, což je způsobeno zejména vzestupem sociálních médií a digitálních technologií.¹⁰³

Brennen povahu dezinformací ve své publikaci poukazuje např. na konkrétním příkladu z amerického seriálu *This American Life*, kde Ira Glass (producent tohoto seriálu a významná osobnost amerického veřejného rozhlasu)¹⁰⁴ přímo říká: „Kdy bychom měli spojovat tečky? Kdy bychom neměli spojovat tečky? Protože, přátelé, je mnoho teček. Glassův popis naznačuje, že dezinformace se skládají z jednotlivých fragmentů, které byly vytrženy z kontextu, nebo kombinovány zavádějícím způsobem. A ne všechny jsou tedy pravdivé.“¹⁰⁵

Ještě předtím, než budeme uvažovat o šíření dezinformací, bychom měli rozpoznat způsoby, jakými mohou být informace kompromitovány a komplikovány.

Ve srovnání s jinými běžnými přístupy deformace navrhuje alternativní způsob oběhu dezinformací. K porozumění problémům dezinformací by vědcům zabývajícím se komunikací dobře posloužilo také širší dotazování na oběh informací. Potřebujeme lépe porozumět praktikám, které umožňují tok informace, a těm, které jim v tom brání. To znamená, že vědcům by prospělo nejen ptát se, co produkuje a šíří dezinformace, ale také co se stalo se strukturami, které by mohly umožnit tok neporušených informací.¹⁰⁶

¹⁰¹ J. S. Brennen. *Formulating Deformation: The Flows of Formless Information*. University of Oxford. 2020. s. 2

¹⁰² J. S. Brennen. *Formulating Deformation: The Flows of Formless Information*. University of Oxford. 2020. s. 6

¹⁰³ University of Oxford, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://www.ox.ac.uk/news-and-events/find-an-expert/dr-scott-brennen>>.

¹⁰⁴ J. S. Brennen. *Formulating Deformation: The Flows of Formless Information*. University of Oxford. 2020. s. 1

¹⁰⁵ J. S. Brennen. *Formulating Deformation: The Flows of Formless Information*. University of Oxford. 2020. s. 1

¹⁰⁶ J. S. Brennen. *Formulating Deformation: The Flows of Formless Information*. University of Oxford. 2020. s. 3

Deinformace by ve skutečnosti mohly získat část své důležitosti a moci, protože deformace již formuje informační krajinu. Rozpoznání deformace je klíčové. Náplní práce mediálních analytiků či komentátorů, není jen sbírat, filtrovat nebo rozlišovat mezi informacemi, ale spíše je (re)produkovat. To je důvod, proč komentátoři a analytici nyní stoupají – nabízejí médiím, že jim pomohou poskládat jednotlivé části dohromady. To pomáhá vysvětlit, proč po dobu údajně definovanou toky a oběhem informací zůstávají informace ve skutečné zkušenosti současného mediálního prostředí vzácné.¹⁰⁷

Brennen nalézá vysvětlení pojmu deformace. Jde o nějaký vytvořený obsah, který není dobře formován. A otázkou je, co znamená „dobře vytvořená“, kdo určí správnost a s čím bude obsah srovnáván. Při deformaci informace ztrácí svou organizaci, jde o proces, kde dochází ke změnám. Ta změna se týká vnitřního toku informací a je upřednostňována před stabilitou. To je v mnoha ohledech jeden z klíčových poznatků teorie sítí aktérů.¹⁰⁸

Teorie sítí aktérů v mediálních studiích – „Vlivem procesů mediální konvergence vzniká síť, v níž jednotliví aktéři působí jako vzájemně propojené body a v níž existují i dílčí sítě s rozdílnými parametry, které se rovněž vzájemně propojují. Aktéři jsou živí i neživí, jsou jimi editoři, redakční zaměstnanci, technologie, znalosti, rutiny. V rámci sítě probíhají neustálá vyjednávání, což upevňuje její podstatu.“¹⁰⁹

Deformace poskytuje způsob, jak najít souvislost konspirační teorie z hlediska širších procesů mediálního systému, tak rostoucí zátěže vytvářet smysluplné informační toky z deformace.¹¹⁰

Konspirační teorie a deformované informace představují výzvu pro mediální systém zvyšují nároky na schopnost tvořit smysluplné a důvěryhodné informační toky. Analyzuje, jak mohou tyto deformace ovlivnit mediální prostředí a zdůrazňuje důležitost zkoumání souvislosti mezi různými konspiračními teoriemi v rámci mediálního systému.

¹⁰⁷ J. S. Brennen. *Formulating Deformation: The Flows of Formless Information*. University of Oxford. 2020. s. 3

¹⁰⁸ J. S. Brennen. *Formulating Deformation: The Flows of Formless Information*. University of Oxford. 2020. s. 6

¹⁰⁹ Wikipedie, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Teorie_s%C3%ADt%C3%AD_akt%C3%A9r%C5%AF>.

¹¹⁰ J. S. Brennen. *Formulating Deformation: The Flows of Formless Information*. University of Oxford. 2020. s. 7

Brennen vnímá deformaci jako pokus o sestavení nového elektrického obvodu z kousku drátu z jednoho, trochu pájky z druhého, světlo a žárovka z třetího. Přebudování pracovního obvodu z těchto kousků může být obtížné, ale lze to udělat. Chybí zde úmysl.¹¹¹

Brennen demonstruje svou interpretaci toku vědeckých informací na konkrétních příkladech ze světa vědy. Je zajímavé, že když astrofyzikové informují veřejnost o temné hmotě, nesetkává se to s žádnou kontroverzí. Vědecká komunikace klade důraz na transformace informací, kdy se vědecké informace stanou dostupné běžné laické veřejnosti. Je logické, že žádný z níže uvedených příkladů nezahrnuje jasné dezinformace. Příklady spíše demonstrují, jak jiné typy dynamiky v komunikaci mohou rozbít informace, když cirkulují.¹¹²

Pokud ale jiní vědci informují veřejnost o změně klimatu nebo vakcínách, bouřlivé reakce veřejnosti přišly. Je tedy potřeba najít takový přímý tok informací, který podobně jako u temné hmoty nebude budit vášně veřejnosti a nebude vytvářet společenská dramata. Přímá detekce (odhalení) temné hmoty může pomoci odhalit fungování rutinnějších forem vědecké komunikace způsoby, které jiné dobře prostudované případy nemohou.¹¹³

Reakce veřejnosti na informace od vědců o těchto tématech jsou komplexní a závisí na mnoha faktorech, včetně vzdělání, kulturního pozadí a osobního přesvědčení. Vědci a komunikátoři informací musí být citliví na tuto složitost a snažit se poskytovat vyvážené, důvěryhodné a srozumitelné informace veřejnosti.

Brennen upozorňuje na zajímavou věc, že dezinformace, v jeho pojetí deformace informací, vznikají i tehdy, když vědecké organizace píšou tiskové zprávy, které jsou důležité v rámci mediální strategie pro spolupráci mezi jednotlivými institucemi. Způsoby, jakými spolupráce v oblasti přímé detekce produkují a distribuují tiskové zprávy, ukazuje, že problémy spojené s koordinací činností mohou usnadnit deformaci informačních toků o vědě. Velice podrobně vysvětluje problémy okolo citací, kdy autor často cituje sám sebe a

¹¹¹ J. S. Brennen. *Formulating Deformation: The Flows of Formless Information*. University of Oxford. 2020. s. 7 - 8

¹¹² J. S. Brennen. *Formulating Deformation: The Flows of Formless Information*. University of Oxford. 2020. s. 8

¹¹³ J. S. Brennen. *Formulating Deformation: The Flows of Formless Information*. University of Oxford. 2020. s. 8

opisují se již publikované, různě upravené texty, a tak postupně dochází k deformaci textů a neúmyslným dezinformacím.¹¹⁴

Dále Brennan poukazuje na finanční tlak a deformaci, v produkci zpravodajských článků vědecké žurnalistiky. V reakci na ekonomické tlaky se některé zpravodajské organizace zkrátka rozhodly přepisovat a přepracovávat stávající obsah spíše než sledovat původní zpravodajství a dochází tak k naprostému překroucení faktů, tedy opět k deformaci.¹¹⁵

Překrucovaná fakta vnímám jako zkreslování informace nebo prezentace informace, aby vyhovovaly určitému narrativu nebo zájmům. Jde tu o kritiku některých zpravodajských organizací za to, že pod vlivem ekonomických tlaků upouští od kvalitního a objektivního zpravodajství a místo toho se uchylují k recyklaci obsahu a manipulaci s fakty. Tento trend může mít vážné důsledky pro kvalitu novinářského zpravodajství a důvěryhodnost médií ve veřejném diskurzu. Dle mého názoru je důležité, aby zpravodajské organizace dodržovaly standardy etiky a objektivit ve své práci a aby byly schopny odolávat ekonomickým tlakům, které by mohly ohrozit jejich nezávislost a kvalitu zpravodajství.

Veřejný diskurz je důležitým nástrojem pro vyjádření různých názorů, řešení konfliktů a utváření společenských hodnot a normálního chodu demokratické společnosti. Je také klíčovým pro monitorování a hodnocení výkonů vlád a institucí a pro zabezpečení transparentnosti a odpovědnosti veřejných orgánů. Použiji zde odbornou definici z Nové encyklopedie Češtiny:

„Diskurzy bývají často nazývány a vymezovány podle ústředních předmětů, které vytvářejí, tj. podle jejich hlavních témat (d. o migraci Romů, d. globálního oteplování), n. podle oblasti společenského života, v níž se objevují, resp. kterou spoluvytvářejí (mediální, politický, odborný d.), resp. kombinováním těchto dvou kritérií (mediální d. o migraci Romů, odborný d. globálního oteplování).“¹¹⁶

¹¹⁴ J. S. Brennan. *Formulating Deformation: The Flows of Formless Information*. University of Oxford. 2020. s. 10 - 13

¹¹⁵ J. S. Brennan. *Formulating Deformation: The Flows of Formless Information*. University of Oxford. 2020. s. 13

¹¹⁶ CzechEncy, aktualizováno 2023-10-01 [cit. 2023-10-01]. Dostupný z WWW: <<https://www.czechency.org/slovník/DISKURZ>>.

3.3. Dle M. Hameleerse

Pojetí definice dezinformace dle M. Hameleers (Populist Disinformation: Exploring Intersections between Online Populism and Disinformation in the US and the Netherlands).

„Populist communication and mis- and disinformation may have similar political consequences. By shifting blame to the alleged ‘corrupt’ elites whilst emphasizing the centrality of the ordinary people, populist communication may polarize the electorate - cultivating an in-group of deprived people against other groups in society.“¹¹⁷

Hameleers zde říká, že populistická komunikace a dezinformace mohou mít podobné politické důsledky. Přesouváním viny na údajné „zkorumpované“ elity a zdůrazňováním ústředního postavení obyčejných lidí může populistická komunikace polarizovat voliče – kultivovat vnitřní skupinu deprivovaných lidí proti jiným skupinám ve společnosti.¹¹⁸

Populisté často prezentují sebe sama jako hlas lidu proti establishmentu. Dezinformace mohou být používány k posílení populistických argumentů nebo k diskreditaci politických soupeřů. Přesouvání viny na korumpované elity a zdůrazňování postavení obyčejných lidí může polarizovat voliče tím, že vytváří dojem, že existuje ostrý konflikt mezi lidem a elitami. Toto může být použito k manipulaci s veřejným míněním, k posílení polarizace a k vytvoření politického napětí. Tyto prvky mohou mít důsledky pro politickou stabilitu, efektivitu vlády a kvalitu veřejného diskurzu. Je důležité, aby veřejnost byla schopna kriticky přistupovat k informacím a rozlišovat mezi fakty a dezinformacemi, aby se minimalizovali negativní politické důsledky těchto jevů.

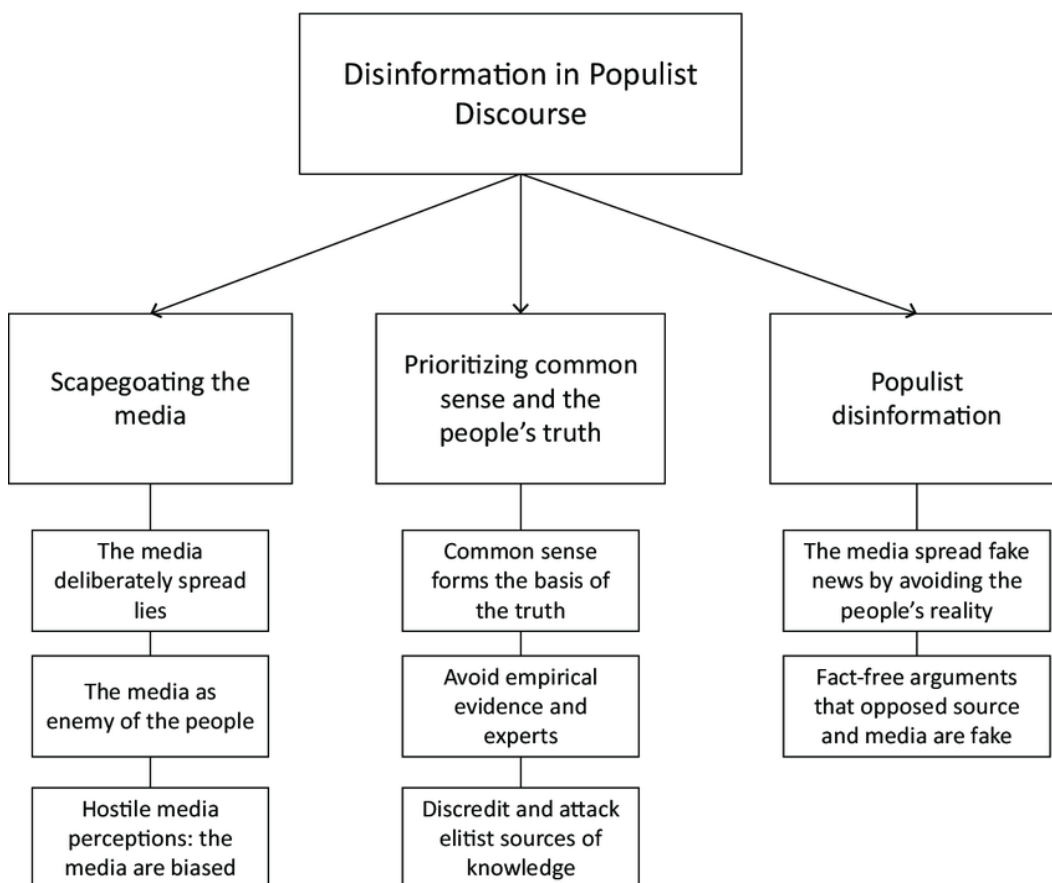
Hameleers poukazuje na situaci, kdy studium stejného informačního zdroje může u dvou uživatelů s rozdílným názorem na dané téma vyvolat zcela rozdílné reakce. Co se jednomu z jeho perspektivy jeví pravdivé a objektivní, druhý vnímá jako zkreslené a manipulativní. Ve výsledku pak studium stejného zdroje přispívá k větší názorové polarizaci těchto dvou uživatelů. Takový předpojatý výběr politických zpráv může velmi silně podporovat

¹¹⁷ M. Hameleers. Populist Disinformation: Exploring Intersections between Online Populism and Disinformation in the US and the Netherlands. Cogitatio. 2020, s. 1-2

¹¹⁸ M. Hameleers. Populist Disinformation: Exploring Intersections between Online Populism and Disinformation in the US and the Netherlands. Cogitatio. 2020, s. 1-2

polarizované rozdíly ve společnosti. V podstatě se jedná o nebezpečný jev, jehož důsledkem může být dezinformovanost a manipulativnost konzumentů médií.¹¹⁹

Antagonistický pohled populismu na společnost a politiku je spojován s anti-mediálními náladami. Na tomto pozadí především identifikujeme vztah mezi populistickou rétorikou a dezinformací. Kromě přesouvání viny na politické elity může populistická komunikace hodit vinu na etablovaný tisk nebo mediální elity, za to, že nereprezentují světonázor obyčejných lidí, tedy dezinformují, nebo rovnou svobodně lžou (tedy opět dezinformují). Populismus zdůrazňuje všudypřítomnou kauzální morální propast mezi obyčejnými lidmi a zkorumpovanými elitami.¹²⁰

Obrázek 8 Dezinformace v populismu¹²¹

¹¹⁹ Ta naše platforma, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://tanaseplatforma.wordpress.com/2021/04/19/dusledky-selektivni-expozice-ctenaru-pri-konzumaci-on-line-politickeho-zpravodajstvi/>>.

¹²⁰ M. Hameleers. Populist Disinformation: Exploring Intersections between Online Populism and Disinformation in the US and the Netherlands. Cogitatio. 2020, s. 3

¹²¹ ResearchGate, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <https://www.researchgate.net/figure/Concept-indicator-model-depicting-the-structuring-of-populist-disinformation-on-social_fig1_339725584>.

Na obrázku od Hameleerse je model, který zobrazuje strukturu populistických dezinformací na sociálních sítích. První sloupek zobrazuje média, jako obětího beránka, který záměrně šíří lži, média jsou zde jako nepřítel lidu a jsou zaujatá. Prostřední sloupek – upřednostňuje zdravý rozum a lidskou pravdu, tedy že, selský rozum je formován pravdou. Vyhýbání se empirickým důkazům a odborníkům. A totální diskreditace a útoky na seznam zdrojů a znalosti. A třetí sloupek se týká populistické dezinformaci, kde média šíří nepravdy tím, že se vyhýbají realitě lidí a jsou zde i argumenty bez faktů a protichůdné zdroje a média jsou falešná.¹²²

Různí aktéři v médiích, politice a společnosti mohou přímo šířit dezinformace bez zásahů mediálních elit nebo žurnalistických rutin jako je ověřování a vyváženost. Občané mohou například využívat sociální média ke sdílení své nedůvěry v média a politiku, bez ohledu na faktický základ svých tvrzení. Politici mohou také využít publicitu, kterou jim poskytují nefunkční sociální média k šíření nepravd.¹²³

Je důležité, aby politici byli odpovědní za to, co sdílí na sociálních médiích, a aby se veřejnost naučila kriticky hodnotit informace, které na těchto platformách vidí. Důležitou roli hrají také platformy samotné při boji proti šíření dezinformace a manipulace.

Populistická dezinformace je vztah mezi populismem a komunikační nepravdivostí. Popisuje rezonanci mezi populistickými styly komunikace a vyjádřením pocitů bez faktů, které obcházejí odborné znalosti a empirické důkazy. Styl populismu byl mimo jiné obvykle považován za zaměřený na lidi, na konflikty a založený na zdravém rozumu a pocitech vnitřnosti.¹²⁴

Zde je důležité poznamenat, že populismus může mít různé podoby a charakteristiky v závislosti na konkrétní situaci a politickém kontextu. Populistický styl může být také kontroverzní, protože někdy simplifikuje komplexní problémy nebo používá rétoriku, která rozděluje společnost. Populismus se často prezentuje jako hnutí pro lidi a často staví na emocionálních reakcích a jednoduchých zprávách, které mohou oslovit širší veřejnost.

¹²² M. Hameleers. Populist Disinformation: Exploring Intersections between Online Populism and Disinformation in the US and the Netherlands. Cogitatio. 2020, s. 6

¹²³ M. Hameleers. Populist Disinformation: Exploring Intersections between Online Populism and Disinformation in the US and the Netherlands. Cogitatio. 2020, s. 2

¹²⁴ M. Hameleers. Populist Disinformation: Exploring Intersections between Online Populism and Disinformation in the US and the Netherlands. Cogitatio. 2020, s. 4

Nicméně jeho dopady a hodnocení se liší podle konkrétního kontextu a politického prostředí.

Tady je potřeba zdůraznit, že dezinformace by neměly být spojovány s absencí faktických informací nebo ověřených zdrojů. Proto tvrdíme, že obcházení odborných znalostí může vést ke spoléhání se na typ argumentace, který by se místo ověřených informací, opírá o zkušenosti a názory.¹²⁵

Údajné nekontrolované šíření nepřesných informací v dnešním roztržitém mediálním prostředí může mít vážné politické důsledky. Stav faktů se stále stává ústředním bodem vášnivých debat a přijímání informací může být řízeno spíše obrannými motivacemi než pravdivostí.¹²⁶

3.4. Zhodnocení modelů

Nyní bych zhodnotil tři modely vymezení pojmu a povahy dezinformace. Co vše pokrývají z hlediska svého úzkého či širokého vymezení. Jaké vlastnosti dezinformacím přisuzují, na jaké aspekty šíření a přijímání dezinformací a jiné práce s nimi se zaměřují.

3.4.1. Dle Wardle

Wardle rozlišuje tři typy informačních poruch. V jejím pojetí jde o misinformation, dezinformace a malinformace. Upozorňuje na tři fáze informační poruchy. Jde o vytvoření dezinformace, její produkci a distribuce. A upozorňuje na tři prvky informační poruchy – agent (dezinformaci vytvoří), zpráva (daná dezinformace) a tlumočník (ten, co jí dále šíří). Vysvětluje zde i různé motivace agenta, proč vlastně dezinformaci vytvoří. Všímá si politické motivace (například ruská propaganda), finanční motivace (zvýšení návštěvnosti daného webu a následný finanční zisk majiteli), sociální a psychologické (někdy jde prostě jen o vtip nebo zkoušku, jestli se lidé nachytají). V tomto mohu odkázat na svou teoretickou část, kde popisují dezinformace o Modré velrybě.

Jestliže misinformation je nepravda, která má někoho ovlivnit a autor jí jen věří, ale nešíří ji

¹²⁵ M. Hameleers. Populist Disinformation: Exploring Intersections between Online Populism and Disinformation in the US and the Netherlands. Cogitatio. 2020, s. 4

¹²⁶ M. Hameleers. Populist Disinformation: Exploring Intersections between Online Populism and Disinformation in the US and the Netherlands. Cogitatio. 2020, s. 9

záměrně, tak v případě Modré velryby jde v ČR i o stránky bulvárního deníku Blesk, který 15. 4. 2017 varuje děti před touto hrou, která by mohla vést k sebevražednému jednání.¹²⁷ Důvěryhodnost článku pak dává i tvrzení, že o této kauze ví i Policie ČR a součástí jsou pak i rady, jak hovořit s dětmi, které propadly této hře, nebo s pedagogy či s rodiči, kteří by je před podobnou hrou měli varovat.

Dezinformace, tedy lživá, klamavá informace, která se nás snaží cíleně mást, je v tomto konkrétním případě celá tato hra, která má za úkol šokovat a vyděsit a následně šířit mezi lidmi. Absolutní internetová mystifikace, fenomén, který nemá obdoby, vyděšení rodiče, zkrátka cíl šokovat a být skandální, vyvolat v nás odpor a děs. Z rozboru obsahu nikdy nemůžeme se 100 % jistotou vyvodit záměry autora (může to být dezinformace, může to být parodie na dezinformace apod. To pak komplikuje prokazatelnost, a tedy i kategorizaci mis-/dez-.

Malinformace (lež, obtěžování a nenávistný projev) – to je samozřejmě celá hra, kdy kurátor údajně aktivně obtěžuje děti v každém dalším bodu hry, co mají dále udělat, dokud hru neukončí skokem z výškové budovy. Nenávistný projev jde s celou kauzou ruku v ruce, např. v rámci internetových diskuzí k tomuto tématu, kdy diskutující často dětem přáli smrt, protože pokud jsou neustále na mobilu či jiné elektronice, nic jiného si nezaslouží apod. Samozřejmě nenávistný projev je i směrem k rodičům těchto dětí, protože kdyby se jim věnovali, nikdy by se přece nic podobného nemohlo stát atd. Kreativita diskutujících neznala míry, ostatně jako ve většině internetových diskuzí, které mají často velmi nelidské aspekty. Příspěvky v současnosti na internetu se hledají již těžko, protože většinou skončily pod přeškrtnutou větou se slovy: Autor příspěvku dlouhodobě nerespektoval pravidla diskuze.

Nyní přecházím k dalšímu členění dle Wardlové, což jsou pojmy agent a tlumočník. Mám-li určit agenta této zprávy, s největší pravděpodobností jde o Filipa Budejkina, známého pod pseudonymem Filip Lis (Lišák).

Je to administrátor skupiny F57 na sociální síti VKontakte. Hru vymyslel čistě

¹²⁷ Blesk, aktualizováno 2023-04-24 [cit. 2023-04-24]. Dostupný z WWW: <<https://www.blesk.cz/clanek/zpravy-krimi/462896/chci-hrat-i-pres-varovani-policie-se-ceske-deti-hlasi-do-sebevrazedne-modre-velryby.html>>.

z ekonomického motivu, aby zvýšil efektivitu této skupiny.¹²⁸

Tlumočnickem, tedy šířitelem byl původně ruskojazyčný internet, ale pak se samozřejmě vlivem globalizace, dezinformace o tajemné hře, která děsí lidi po celém Rusku, dostala i k nám na český internet a o Modré velrybě psal kromě Blesku i reflex, Novinky.cz, samozřejmě FB, Echo24, Aktuálně.cz a další.

Silné stránka autorčiny koncepce je jednoznačně jemné členění povahy informace, ale i zkoumání cesty informace. Slabá stránka je naopak problém prokazatelnosti motivace a tedy i následná kategorizace.

3.4.2. Dle Brennena

Brennen dezinformace definuje jako informace bez pravdy a vnímá informaci jako deformaci pravdy. Popisuje proces, kdy informace začíná být postupně rozbitá na kousky a znovu poskládaná, až prostě ztrácí pravdu. Vysvětluje možnosti deformace a různé problémy, které s tím souvisí. Mluví o tom, že informace potřebuje podporu, jinak padá, hroutí se a deformuje se, ztrácí svou strukturu. Upozorňuje i na rychlost šíření dezinformací pomocí sociálních médií a digitálních technologií. Zajímavě popisuje vědecké prostředí, kdy informaci od vědců lidé někdy přijmou a někdy ne. V tomto mohou odkázat na svou teoretickou část, kde popisují dezinformace o COVID-19.

Výše jsem psal o pěti různých dezinformacích, které v souvislosti s COVID-19 vyvstaly. Jako první dezinformace byla, že COVID-19 není skutečný a je to jen chřipka. Typická deformace pravdy, protože dezinformátoři se drží chřipkového viru, který je základem pro virus COVID-19, ale rozhodně to není to samé. Základ tedy pravdivý je, jde o virus, ale všechno za tím už je vymyšlené. Popírání COVID-19 můžeme vnímat i jako obranný mechanismus, jako útěk od reality.

Druhá dezinformace se týkala škodlivosti nošení respirátorů. Opět je zde naprostá deformace pravdy. Vědci bylo doloženo, že je nošení respirátorů účinné a že dojde hůře

¹²⁸ Reflex, aktualizováno 2023-04-24 [cit. 2023-04-24]. Dostupný z WWW: <<https://www.reflex.cz/clanek/zpravy/78713/strasлива-hra-na-socialni-siti-v-rusku-deti-v-ramci-plneni-ukolupachaji-sebevrazdy.html>>.

k nákaze. Rozumím stavu, kdy člověk rád odloží respirátor a s odůvodněním, že je stejně k ničemu, zaváhá nad pravdivostí tvrzení vědců.

Třetí dezinformace se týkala 5G sítí, které měly způsobovat COVID-19. I zde je opět reálný základ, 5G sítě existují, jde o pátou generaci bezdrátových systémů mobilních sítí (telekomunikační standard) a jde o relativně novou technologii. Lidé mají z technologických novinek často obavy, leckdy přestávají věřit autoritám a v podhoubí dezinformací kolem COVID-19 to jen vše spojilo a zesílilo. Propojily se tak dvě věci, z kterých mohli mít lidé strach – 5G sítě a COVID-19. Začaly vznikat konspirační teorie o nepřiznivém dopadu 5G sítí na lidské zdraví.

Čtvrtá dezinformace se týkala vytvoření COVID-19 v laboratoři. Často k tomu přijde ještě dodatek, že to měla být biologická zbraň. Opět jde o deformaci pravdy. Opět jde o využívání strachu lidí z nekonvenčních typů zbraní (biologické, chemické, jaderné). Zároveň je zde strach lidí z globálních elit (Rusko, USA, Čína). A spojení několika strachů, či snad jejich násobením pak logicky COVID-19 toto ještě umocní.

Pátá dezinformace se týkala léčby COVID-19. Tady v teoretické části odkazují na lék hydroxychlorochin, který byl původně velkou nadějí v boji proti COVID-19. Opět základ pravdivý byl, ale později před ním WHO naopak varovala, konkrétně před jeho vedlejšími účinky na srdce. Dezinformace zde byla ta, že je to lék na COVID-19. Chvilku trvalo, než se ukázala pravda, tedy že nejde o zázračný lék, který nejen že neuzdravuje, ale dokonce zvyšuje úmrtnost. Viz metastudie, která vyšla v odborném žurnálu Nature v polovině dubna 2021.¹²⁹

Silná stránka koncepce autora je jeho pojetí deformace dezinformace jako takové. Slabou stránku pak vnímám v onom dovětku, že každá informace potřebuje oporu, aby se nezhroutila. Zamyslím-li se nad tím, lze částečně souhlasit, také často vnímám samotnou informaci bez opory dalšího argumentu, jakoby vytrženou z kontextu pravdy. Nicméně mi tato definice zároveň připomíná rovinu filosofickou. Přirovnal bych ji k výroku z čapkovského Hordubala – Ty Boha nevidíš, ale Bůh vidí Tebe.

¹²⁹ Nature, aktualizováno 2023-04-28 [cit. 2023-04-28]. Dostupný z WWW: <<https://www.nature.com/articles/s41467-021-22446-z#Sec2>>.

Tedy opravdu musím mít na vše oporu argumentu, abych snad každou informaci neviděl jako dezinformaci? Působí to na mě paranoidně a v tomto vnímám slabou stránku jeho definice.

3.4.3. Dle Hameleerse

Hameleers řeší dezinformace ve světě populistické komunikace. Jde tu o politicky rozdělenou společnost, politiky a populistické informace pro občany. Stejný zdroj, jedna informace, přesto vzniknou dva naprosto odlišné názory. Jedna skupina vnímá tento zdroj jako pravdivý a druhá jako zmanipulovaný a lživý. Při tomto způsobu vedení politiky vzniká velmi nebezpečný jev, který rozděluje společnost. V tomto mohu odkázat na svou teoretickou část, kde popisují dezinformace o evropské migrační krizi, prezidentské volby v ČR v roce 2018 či konflikt na Ukrajině.

Dezinformace o evropské migrační krizi, které mohly vést k šíření xenofobie a nenávisti vůči uprchlíkům. V okamžiku, kdy se např. objevila dezinformace, že díky Pirátům bude v Praze nový uprchlický tábor, mohla tato informace u voličů Pirátů vést k sympatiím, že pomáhají uprchlíkům v jejich nelehké situaci, a stejná informace mohla vést u odpůrců Pirátů k nenávisným komentářům ve stylu, ať se vrátí, odkud přišli, a neberou Čechům práci atd.

Dezinformace v souvislosti s prezidentskými volbami v ČR v roce 2018, buď lidé fandili kandidátovi Zemanovi, nebo Drahošovi. Opět šlo o to, na čí straně daný volič byl. Samozřejmě pak velmi snadno přijal dezinformaci o protikandidátovi, podstatná nebyla pravda, ale dopad informace, která měla jednoznačně politickou motivaci, a to snížit počet volebních preferencí pro druhého kandidáta. Toto velmi souviselo s ochotou voličů (dez)informaci přijmout, ověřit si její pravdivost nebo ji šířit dál.

Dezinformace o konfliktu na Ukrajině, zde to byla velmi podobná situace jako s dezinformacemi kolem evropské migrační krize. Opět zde byly rozdělené skupiny lidí – proukrajínští, protiukrajínští, proruští, protiruští. Politickým cílem je zde jednoznačně oslabit nepřítele a nepřítel je logicky vždy ten druhý. Vnímám zde i další latentní cíl třetích stran, oslabit EU a snad i snahu změnit politické poměry v daném regionu.

V září 2021 byla vydaná Zvláštní zpráva Evropského účetního dvora, který se právě týkala

problémů dezinformací a jejich dopadu na EU. Tato zpráva se zaměřovala na operační mechanismy oddělení strategické komunikace Evropské služby pro vnější činnost a jeho pracovních skupin. Doporučovala, aby se členské státy více zapojily do systému včasného varování a aby se u internetových platforem zlepšilo monitorování a vyvozování odpovědnosti. Rovněž upozorňovala, že je potřeba vytvořit strategii EU pro mediální gramotnost, jejíž součástí by byl i boj proti dezinformacím a přijetí opatření, která umožní Evropskému středisku pro sledování digitálních médií splnit jeho ambiciózní cíle.¹³⁰

Silná stránka koncepce autora je jeho propojení definice dezinformace s politikou, kde také dezinformace páchají největší škody. Slabá stránka je v poměrně obecném vymezení pojmu, sousloví populistická komunikace, kterou autor používá, působí až chaoticky.

Nyní bych rád shrnul všechny tři aktéry, o kterých je tato praktická část bakalářské práce. Za nejprínosnější považuji definice Wardle, protože jde k dezinformacím velmi dopodrobna a jako přínosné vnímám i její dělení, kdy bere v potaz i neúmyslné šíření nepravdy, protože dotýčný šířitel prostě podcení zdroj a má nekritický přístup k informaci. Její Vennův diagram je praktický, nicméně má i malinko zjednodušený charakter, protože nelze širokou problematiku dezinformace shrnout do jednoho diagramu, to by bylo velmi mylné a obecné.

Brennen a jeho uchopení tématu deformace pravdy mi připomíná okřídlené úsloví: Není šprochu, aby na něm nebylo pravdy trochu. Tedy situaci, kdy dezinformace se tváří jako pravdivá, ale rozhodně taková není a o pravdu se jen lehce opírá.

Hameleers a jeho svět politických dezinformací popisuje nejen definici dezinformace, ale tuto definici lze bez problémů aplikovat i na současnou českou společnost. Jeho definice je však natolik obecná, že je až neudržitelná a z mého pohledu je daleko za definicí Wardle i Brenna.

¹³⁰ Evropský účetní dvůr, aktualizováno 2023-04-28 [cit. 2023-04-28]. Dostupný z WWW: <<https://op.europa.eu/webpub/eca/special-reports/disinformation-9-2021/cs/>>.

IV. Závěr

Cílem mé práce bylo, představit v teoretické části dezinformace v kontextu bezpečnostních hrozeb (kap. 2), technologií (kap. 3), české legislativy (kap. 5) a institucí, které se jimi zabývají (kap. 6), stejně jako mediální výchovy a gramotnosti (kap. 7) a také jsem uvedl příklady výrazných dezinformací v českém prostředí (kap. 4).

V praktické části jsem po základním představením modelů jednotlivých autorů tyto modely vztáhl k výše uvedeným konkrétním dezinformacím a zhodnotil jsem jejich silné a slabé stránky.

Silné stránka koncepce dle Wardle je jednoznačně jemné členění povahy informace, ale i zkoumání cesty informace. Slabá stránka je naopak problém prokazatelnosti motivace a tedy i následná kategorizace. Silná stránka koncepce Brennena je jeho pojetí deformace dezinformace jako takové. Slabou stránku pak vnímám v onom dovětku, že každá informace potřebuje oporu, aby se nezhroutila. Silná stránka koncepce Hamleerse je jeho propojení definice dezinformace s politikou, kde také dezinformace páchají největší škody. Slabá stránka je v poměrně obecném vymezení pojmu, sousloví populistická komunikace, kterou autor používá, působí až chaoticky.

Summary

The aim of my thesis was to present in the theoretical part disinformation in the context of security threats (chapter 2), technology (chapter 3), Czech legislation (chapter 5) and institutions dealing with it (chapter 6), as well as media education and literacy (chapter 7) and I also gave examples of significant disinformation in the Czech environment (chapter 4).

In the practical part, after a basic introduction of the models of each author, I related these models to the specific misinformation mentioned above and assessed their strengths and weaknesses.

The strengths of the concept according to Wardle are clearly the fine-grained articulation of the nature of information, but also the exploration of the path of information. The weakness, on the other hand, is the problem of proving motivation and therefore the subsequent categorization. The strength of Brennen's conception is his notion of misinformation per se. I see the weakness in the addendum that all information needs a support to keep it from collapsing. The strength of Hameleers' concept is his linking of the definition of disinformation to politics, where disinformation also does the most damage. The weakness lies in the rather general definition of the term, the phrase populist communication, which the author uses, seems almost chaotic.

Použitá literatura

BERGER, Arthur. Media and communication research methods. 3th edition. San Francisco State University [2014]. ISBN 978-1-4522-5657-3.

FLICK, Uwe. An introduction to qualitative research. 6th edition. Los Angeles: SAGE, [2018]. ISBN 978-1-5264-4565-0.

GREGOR, Miloš; VEJVODOVÁ, Petra; ZVOL SI INFO. Nejlepší kniha o fake news, dezinformacích a manipulacích!!! Praha: CPress, 2018. ISBN 978-80-264-1805-4.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9.

JANDOUREK, Jan. Slovník sociologických pojmů: 610 hesel. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3679-2.

JIRÁK, Jan, KÖPPLOVÁ, Barbara. Masová média. Praha: Portál, 2015. 301 s. ISBN 978-80-262-0743-6.

MLEZIVA, Emil. Encyklopedie lži, podvádění a klamání s příklady a ochrana proti nim. Praha: Vyšehrad, 2000. 33 s. ISBN 80-7021-391-4

SEDLÁKOVÁ, Renáta. Výzkum médií: nejužívanější metody a techniky. Praha: Grada, 2014, 291 s. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-80-247-3568-9.

TRAMPOTA, Tomáš a Martina VOJTĚCHOVSKÁ, 2010, 103 s. Metody výzkumu médií. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-683-4.

Výzkumný vzorek

BRENNEN J. S.; Formulating Deformation: The Flows of Formless Information. University of Oxford. 2020.

HAMELEERS vM.; Populist Disinformation: Exploring Intersections between Online Populism and Disinformation in the US and the Netherlands. Cogitatio. 2020.

WARDLEv, C. a H. Derakhshan et al. Information Disorder: Toward an interdisciplinary framework for research and policy making. Council of Europe. 2017.

Internetové zdroje

Ads of the World, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://www.adsoftheworld.com/campaigns/read-the-sources>>.

Advokátní deník, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://advokatnidenik.cz/2023/02/27/unesco-vyzvalo-k-dialogu-a-prisnejsi-regulaci-socialnich-siti/>>.

Bezpečně.online, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://bezpecne.online/>>.

Blesk, aktualizováno 2023-04-24 [cit. 2023-04-24]. Dostupný z WWW: <<https://www.blesk.cz/clanek/zpravy-krimi/462896/chci-hrat-i-pres-varovani-policie-se-ceske-deti-hlasi-do-sebevrazedne-modre-velryby.html>>.

Buď safe online, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://www.avast.com/cz/besafeonline/blog/co-je-to-hoax-a-proc-se-posila>>.

Centrum proti hybridním hrozbám, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2022-09-08]. Dostupný z WWW: <<https://www.mvcr.cz/chh/clanek/definice-dezinformaci-a-propagandy.aspx/>>.

Centrum proti hybridním hrozbám, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://www.mvcr.cz/chh/clanek/centrum-proti-terorismu-a-hybridnim-hrozbam.aspx>>.

Centrum proti hybridním hrozbám, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://www.mvcr.cz/chh/clanek/definice-dezinformaci-a-propagandy.aspx>>.

Centrum proti hybridním hrozbám, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://www.mvcr.cz/chh/clanek/definice-dezinformaci-a-propagandy.aspx>>.

Centrum proti hybridním hrozbám, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://www.mvcr.cz/chh/clanek/definice-dezinformaci-a-propagandy.aspx>>.

Centrum proti hybridním hrozbám, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://www.mvcr.cz/chh/clanek/dezinformacni-kampane-trestnepravni-uprava-trestnepravni-uprava.aspx>>.

Centrum proti hybridním hrozbám, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://www.mvcr.cz/chh/clanek/dezinformacni-kampane.aspx>>.

CzechEncy, aktualizováno 2023-10-01 [cit. 2023-10-01].f Dostupný z WWW: <<https://www.czechency.org/slovník/DISKURZ>>.

Česká televize, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://ct24.ceskatelevize.cz/media/2364862-prezidentske-volby-provazeji-dezinformace-o-drahosovi-i-zemanovi-tykaji-se-uprchliku>>.

Česká televize, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://ct24.ceskatelevize.cz/media/2364862-prezidentske-volby-provazeji-dezinformace-o-drahosovi-i-zemanovi-tykaji-se-uprchliku>>.

Český helsinský výbor, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://helcom.cz/>>.

Český rozhlas, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://www.irozhlas.cz/volby/prezidentske-volby-2018>>.

Čeští elfové, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://cesti-elfove.cz/uvodni-strana/>>.

Demagog, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://demagog.cz/stranka/o-nas>>.

E-Bezpečí, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://www.e-bezpeci.cz/index.php/zdroje-informaci>>.

Echo24, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://echo24.cz/a/w5vg6/modra-velryba-co-stoji-za-hrou-jake-ukoly-vedou-deti-k-sebevrazde>>.

Echo24, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://echo24.cz/a/w5vg6/modra-velryba-co-stoji-za-hrou-jake-ukoly-vedou-deti-k-sebevrazde>>.

Echo24, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://echo24.cz/a/w5vg6/modra-velryba-co-stoji-za-hrou-jake-ukoly-vedou-deti-k-sebevrazde>>.

Evropský Parlament, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://www.europarl.europa.eu/czechia/cs/migrace>>.

Evropský soud pro lidská práva, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=home>>.

Evropský účetní dvůr, aktualizováno 2023-04-28 [cit. 2023-04-28]. Dostupný z WWW: <<https://op.europa.eu/webpub/eca/special-reports/disinformation-9-2021/cs/>>.

Fakescape, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://www.fakescape.cz/blog/jak-rusko-meni-ukrajinu>>.

Fendrych, Martin. 2023. "Zbraní proti dezinformacím jsou informace. Kvalitní, nezblblá média, neziskovky a my" nazory.aktualne.cz. 10.1.2023. <https://nazory.aktualne.cz/komentare/zbrani-proti-dezinformacim-jsou-informace/r~4bfd407a8f7311edba63ac1f6b220ee8/>

HlídacíPes, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://hlidacipes.org/uprchliky-vystridal-u-dezinformatoru-covid-migrace-se-znovu-bude-hodit-az-zabere-ockovani/>>.

Hlídač státu, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://www.hlidacstatu.cz/>>.

HOAX, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://www.hoax.cz/hoax/arabsti-uprchlici-podrezali-na-dacicku-hospodarska-zvirata/>>.

HOAX, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://www.hoax.cz/hoax/cena-za-luzko-pro-pacienta-s-infarktem-a-covidem/>>.

HOAX, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://www.hoax.cz/hoax/cip-v-nose-po-testech-na-covid-19/>>.

HOAX, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://www.hoax.cz/hoax/financni-bonus-pro-pozustale-po-zemrelych-na-covid-19/>>.

HOAX, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://www.hoax.cz/hoax/novy-uprchlicky-tabor-v-praze-diky-piratum/>>.

HOAX, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://www.hoax.cz/hoax/smysleny-udajny-citat---ceskou-armadu-na-ukrajinu/>>.

HOAX, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://www.hoax.cz/hoax/svedectvi-zdravotni-sestry-pracujici-v-nemecke-nemocnici/>>.

HOAX, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://www.hoax.cz/hoax/uprchlici-v-kostelci-znasilnili-holcicky/>>.

Infodemie, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://www.infomore.cz/cs/slovník/misinformace/>>.

Infodemie, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://www.infomore.cz/cs/slovník/misinformace/>>.

Informační Systémy Veřejné Správy, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://www.isvs.cz/sest-doporuceni-pro-zakon-proti-dezinformacim/>>.

International Federation of Journalists, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://www.ifj.org/>>.

Investigace, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://www.investigace.cz/>>.

Jeden svět na školách, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://www.jsns.cz/o-jsns/o-nas/>>.

Jeden svět na školách, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://www.jsns.cz/projekty/medialni-vzdelavani/bulletin-medialni-vzdelavani/ceska-medialni-krajina/4.-dil-soukroma-media/>>.

Manipulátoři, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://manipulatori.cz/narativ-o-genocide-rusu-na-ukrajine-je-zcela-lziviy/>>.

Manipulátoři, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://manipulatori.cz/o-projektu/>>.

MediaGuru, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://www.mediaguru.cz/slovník-a-mediatypy/slovník/klicova-slova/medialni-zakony/>>.

MediaGuru, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://www.mediaguru.cz/slovník-a-mediatypy/slovník/klicova-slova/medialni-zakony/>>.

Ministerstvo kultury, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://www.mkcr.cz/cinnost-odboru-medii-a-audiovize-cs-550/>>.

Máca, Roman. 2022. „Válka a informační izolace ruské společnosti“ blog.aktualne.cz. 7.3.2022. <https://blog.aktualne.cz/blogy/roman-maca.php?itemid=42154>

Nadace OSF, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://osf.cz/>>.

Nature, aktualizováno 2023-04-28 [cit. 2023-04-28]. Dostupný z WWW: <<https://www.nature.com/articles/s41467-021-22446-z#Sec2>>.

Pew Research Center, Number of asylum seekers from Syria, Afghanistan and Iraq more than quadrupled between 2013 and 2015, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2022-15-11]. Dostupný z WWW: <<https://www.pewresearch.org/global/2016/08/02/number-of->

refugees-to-europe-surges-to-record-1-3-million-in-2015/pgm_2016-08-02_europe-asylum-04/>.

Pew Research Center, Number of Refugees to Europe Surges to Record 1.3 Million in 2015, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2022-10-15]. Dostupný z WWW: <https://www.pewresearch.org/global/2016/08/02/number-of-refugees-to-europe-surges-to-record-1-3-million-in-2015/pgm_2016-08-02_europe-asylum-01/>.

Rada pro rozhlasové a televizní vysílání, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://www.rrtv.cz/cz/>>.

Rada pro rozhlasové a televizní vysílání, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://www.rrtv.cz/cz/>>.

Rada pro rozhlasové a televizní vysílání, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://www.rrtv.cz/cz/static/o-rade/priority-rady/index.htm>>.

Rada pro rozhlasové a televizní vysílání, aktualizováno 2023-04-28 [cit. 2023-04-28]. Dostupný z WWW: <<https://www.rrtv.cz/cz/static/o-rade/poslani-rady/index.htm>>.

Reflex, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://www.reflex.cz/clanek/volby-prezidentske-volby-prezidentske-volby-2018/84437/4-nejvetsi-dezinformace-u-voleb-drahos-a-stb-zemanuv-automaticky-postup-a-jak-je-to-doopravdy.html>>.

Reflex, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://www.reflex.cz/clanek/volby-prezidentske-volby-prezidentske-volby-2018/84437/4-nejvetsi-dezinformace-u-voleb-drahos-a-stb-zemanuv-automaticky-postup-a-jak-je-to-doopravdy.html>>.

Reflex, aktualizováno 2023-04-24 [cit. 2023-04-24]. Dostupný z WWW: <<https://www.reflex.cz/clanek/zpravy/78713/strasliva-hra-na-socialni-siti-v-rusku-deti-v-ramci-plneni-ukolu-pachaji-sebevrazdy.html>>.

Rekonstrukce státu, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://www.rekonstrukcestatu.cz/archiv-novinek/politici-chystaji-zakon-proti-dezinformacim-pripravili-jsme-jim-k-tomu-sest-prakticky-doporuceni>>.

Rekonstrukce státu, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://www.rekonstrukcestatu.cz/o-nas>>.

Reportéři bez hranic, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://rsf.org/en>>.

ResearchGate, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <https://www.researchgate.net/figure/Concept-indicator-model-depicting-the-structuring-of-populist-disinformation-on-social_fig1_339725584>.

Senioři a digitální svět, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://www.csas.cz/cs/blog/seniori-a-digitalni-svet>>.

Shaping Europe's digital future, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://digital-strategy.ec.europa.eu/cs/policies/media-literacy>>.

Sociologická encyklopedie, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Dezinformace>>.

Středisko empirických výzkumů, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2022-09-08]. Dostupný z WWW: <<https://www.stem.cz/dezinformace-ohrozuj-nasi-bezpecnost-mysli-si-cesi-vetsina-souhlasi-s-omezovanim-dezinformacnich-zdroju/>>.

Ta naše platforma, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://tanaseplatforma.wordpress.com/2021/04/19/dusledky-selektivni-expozice-ctenaru-pri-konzumaci-on-line-politickeho-zpravodajstvi/>>.

Transparency International, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://www.transparency.org/en>>.

University of Oxford, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://www.ox.ac.uk/news-and-events/find-an-expert/dr-scott-brennen>>.

Učitel21, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://www.ucitel21.cz/post/medi%C3%A1ln%C3%AD-v%C3%BDchova>>.

Wikipedie, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Fake_news>.

Wikipedie, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Teorie_s%C3%ADt%C3%AD_akt%C3%A9r%C5%AF>.

Zákony pro lidi, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-517>>.

Zákony pro lidi, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-127>>.

Zákony pro lidi, aktualizováno 2023-04-20 [cit. 2023-04-20]. Dostupný z WWW: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2022-242>>.

SCHVÁLENO

24.5.22 /mj/

Institut komunikačních studií a žurnalistiky FSV UK Teze BAKALÁŘSKÉ práce									
TUTO ČÁST VYPLŇUJE STUDENT/KA:									
Příjmení a jméno: Robert Steinwald	Razítko podatelny: <table border="1"> <tr> <td colspan="2"> Univerzita Karlova Fakulta sociálních věd </td> </tr> <tr> <td> Došlo dne: </td> <td> 24-05-2022 -1- </td> </tr> <tr> <td> Čj: 106 </td> <td> Přílohy: </td> </tr> <tr> <td colspan="2"> Přidělena: </td> </tr> </table>	Univerzita Karlova Fakulta sociálních věd		Došlo dne:	24-05-2022 -1-	Čj: 106	Přílohy:	Přidělena:	
Univerzita Karlova Fakulta sociálních věd									
Došlo dne:		24-05-2022 -1-							
Čj: 106		Přílohy:							
Přidělena:									
Imatrikulační ročník: 2019									
E-mail: 96695346@fsv.cuni.cz									
Studijní obor/forma studia: Mediální studia, prezenční									
Předpokládaný název práce v češtině: Teorie a výzkum dezinformací v současných mediálních studiích									
Předpokládaný název práce v angličtině: Theory and research of disinformation in contemporary media studies									
Předpokládaný termín dokončení (semestr, akademický rok): ZS 2022/2023									
Základní charakteristika tématu a předpokládaný cíl práce (max. 1000 znaků): Dezinformace jsou významným tématem, na něž je v současné době kladena značná pozornost nejen v akademických kruzích, ale i ve veřejné sféře. Důvodem je jejich potenciálně silný a nevyzpytatelný vliv. Navzdory významu tohoto tématu se setkáváme s tím, že sám pojem „dezinformace“ není zcela ustálený a jeho význam se může lišit dle jednotlivých autorů či přístupů. Neliší se však pouze význam ve smyslu formulace definice, ale i vlastnosti a vnitřní struktura a vztah k souvisejícím pojmům, jako jsou fake news, hoaxy, misinformace apod. A právě zmapování rozličných pojetí dezinformací bude výzkumným cílem této bakalářské práce. Materiálem přitom budou teoreticky zaměřené odborné publikace k tématu od různých autorů. Pojem dezinformace však nebude zkoumán jen na sémantické rovině, ale i ve vztahu k sociálnímu prostředí a dění, včetně vztahu k mediální legislativě, regulaci a gramotnosti i k některým tématům, v souvislosti, s kterými se šíří řada dezinformací (např. covid-19). Zohlednění tohoto proběhne na několika studiích a zprávách zaměřených na dezinformace v současné společnosti.									
Předpokládaná struktura práce (rozdělení do jednotlivých kapitol a podkapitol se stručnou charakteristikou jejich obsahu): I. Úvod II. Teoretická část <ol style="list-style-type: none"> 1. Hrozby spojované s dezinformacemi 2. Platformy šíření dezinformací 3. Vybrané medializované události spojené s dezinformacemi v českém prostředí <ol style="list-style-type: none"> 3.1. Evropská migrační krize 3.2. Modrá velryba 3.3. Prezidentské volby v ČR 2018 3.4. COVID-19 3.5. Konflikt na Ukrajině 4. Legislativa ČR a regulace medií 5. Instituce a organizace <ol style="list-style-type: none"> 5.1. Mezivládní organizace 5.2. Instituce veřejné správy 									

<p>5.3. Soukromé a neziskové organizace</p> <p>6. Projekty zaměřené na mediální gramotnost a výchovu</p> <p>III. Praktická část – kvalitativní výzkum</p> <p>1. Cíl práce</p> <p>2. Analýza</p> <p> 2.1. Výzkumná otázka</p> <p> 2.2. Definice dezinformací</p> <p> 2.3. Povaha dezinformací</p> <p>IV. Závěr</p> <p> 1. Sémantický rozsah pojmu dezinformace</p> <p> 2. Vlastnosti a struktura dezinformací dle jednotlivých pojetí</p> <p>Použitá literatura a zdroje</p> <p>Přílohy</p>
<p>Vymezení zpracovávaného materiálu (např. konkrétní titul periodika a období jeho analýzy):</p> <p>Relevantní publikace k tématu teorií, odborných studií a zpráv organizací o dezinformacích od roku 2000, za účelem diverzity a pro dostatečné zachycení názorového spektra bude max. 1 publikace od každého autora.</p>
<p>Postup (technika) při zpracování materiálu:</p> <p>Výzkumné vzorky budou podrobeny kvalitativní obsahové analýze prováděné za pomoci vybraných lingvistických nástrojů, především sémantiky. Zohledněny budou i mimo-textové faktory spojené se sociálním vlivem dezinformací a reakcí na ně. Zjištění z obou výzkumných vzorků budou následně komparována za účelem vyhodnotit, zda existuje rozdíl v teoretickém a analytickém pojetí dezinformací.</p>
<p>Základní literatura (nejdůležitější tituly k tématu a způsobu jeho zpracování; u všech titulů je nutné uvést stručnou anotaci na 2-5 řádků):</p> <p>C. W. Morris. International Encyclopedia of Unified Science, Volume I, Number 2. Foundation of the Theory of Signs. The University of Chicago Press. 1938. Kniha se zabývá metodologií, která bude v rámci metod výzkumu využita během zpracování materiálu.</p> <p>M. Gregor, P. Vejvodová et al. Nejlepší kniha o Fake News dezinformacích a manipulacích!!!. CPress. 2018. Autoři všeobecně pojednávají jak se dezinformace šíří, jejich původu, jaké mohou přinést komplikace a jak se proti nim případně bránit.</p> <p>C. Wardle, H. Derakhshan et al. Information Disorder: Toward an interdisciplinary framework for research and policy making. Council of Europe. 2017. Autoři pracují s konceptem tzv. informační poruchy a uvádí jejich jednotlivé typy a jejich další dělení.</p> <p>J. S. Brennen. Formulating Deformation: The Flows of Formless Information. University of Oxford. 2020. V souvislosti s pojmem misinformace, autor představuje koncept deformace, tedy situace, kdy informace ztrácí svou organizaci a formu.</p>

<p>M. Hameleers. Populist Disinformation: Exploring Intersections between Online Populism and Disinformation in the US and the Netherlands. Cogitatio. 2020. Autor zde primárně mluví o dezinformacích jakožto pojmu souvisejícím s populismem. A následně ho dělí na další podkategorie.</p>
<p>Diplomové práce k tématu (seznam bakalářských, magisterských a doktorských prací, které byly k tématu obhájeny na UK, případně dalších oborově blízkých fakultách, či vysokých školách za posledních pět let)</p> <ol style="list-style-type: none">1) Krkoška David, <i>České dezinformační weby a jejich obsah</i>, 2018, bakalářská práce, UK, Fakulta sociálních věd, vedoucí práce: doc. Mgr. MgrA. Filip Láb, Ph.D.2) Bc. Janda Martin, <i>Dezinformační weby v českém kontextu</i>, 2017, Diplomová práce, UK, Filozofická fakulta, vedoucí práce: Mgr. Michaela Slussareff, Ph.D.3) Bělohoubek Karel, <i>Dezinformace, fake news, a jejich šíření na prokemelských webech během amerických prezidentských voleb v listopadu 2016, 2019</i>, Bakalářská práce, VŠE, vedoucí práce: Mgr. Roman Hájek
<p>Datum / Podpis studenta</p> <p>Robert Steinwald 24.5.</p>

TUTO ČÁST VYPLŇUJE PEDAGOG/PEDAGOŽKA:

Doporučení k tématu, struktuře a technice zpracování materiálu:

Téma dezinformací je v současné době velmi diskutované, většina pozornosti je však upřena k otázce jejich účinků. Záměr bakalářské práce prozkoumat sémantický rozměr tohoto konceptu proto pokládám za potenciálně přínosný.

Spatřuji zde dvě úskalí, která by bylo dobré ošetřit/zohlednit: Za prvé, obrat „relevantní publikace k tématu“ by měl být v tomto případě velmi dobře podložen, např. častým výskytem ve studiích na dané téma. Za druhé, kapitola 3 teoretické části o dezinformacích v českém prostředí by mohla posloužit jako stručný(!) přehled konkrétních případů, nebylo by však vhodné příliš „zabřednout“ do jejich detailů a reálií, neboť cíl práce spočívá jinde.

Případné doporučení dalších titulů literatury předepsané ke zpracování tématu:

-

Potvrzuji, že výše uvedené teze jsem s jejich autorem/kou konzultoval(a) a že téma odpovídá mému oborovému zaměření a oblasti odborné práce, kterou na FSV UK vykonávám.

Souhlasím s tím, že budu vedoucí(m) této práce.

Podzimek, Jan

24.5.2022

Příjmení a jméno pedagožky/pedagoga

Datum / Podpis pedagožky/pedagoga

TEZE JE NUTNO ODEVZDAT VYTIŠTĚNÉ, PODEPSANÉ A VE DVOU VYHOTOVENÍCH DO TERMÍNU UVEDENÉHO VE VYHLÁŠCE ŘEDITELE INSTITUTU, A TO PROSTŘEDNICTVÍM PODATELNY FSV UK. PŘIJATÉ TEZE JE NUTNÉ SI VYZVEDNOUT V SEKRETARIÁTU PŘÍSLUŠNÉ KATEDRY A NECHAT VEVÁZAT DO VÝTISKU DIPLOMOVÉ PRÁCE.

TEZE NA IKSŽ SCHVALUJE GARANT PŘÍSLUŠNÉHO STUDIJNÍHO PROGRAMU.